

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd

Martina Brtvová

**Ježíš, světlo světa, otvírá oči slepému
(Jan 9)**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Jaroslav Brož, Th.D., S.S.L.

Praha 2014

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. dubna 2014

Martina Brtvová

Bibliografická citace

Ježíš, světlo světa, otvírá oči slepému [rukopis] : Jan 9 : diplomová práce / Martina Brtová ; vedoucí práce: Jaroslav Brož. -- Praha, 2014. -- 67 s.

Anotace

Diplomová práce „Ježíš, světlo světa, otvírá oči slepému (Jan 9)“ nejprve představuje a komentuje strukturu 9. kapitoly Janova evangelia. Je rozdělena do menších logicky na sebe navazujících celků, které budou dále detailně rozvíjeny (1. kapitola). Ježíš přišel na svět jako světlo; jak se to projevuje v praxi, můžeme sledovat v jednotlivých krocích setkávání se s Ježíšem – světlem na příkladu uzdravení muže od narození slepého. Ježíš ho osvěcuje, to znamená, že ho vyvádí z temnoty fyzické i duchovní, do plného světla, kterým je on sám (2. kapitola). Světlo v Janově evangeliu je vždy vztaženo k Ježíši. Ježíš sám je světlo; tuto myšlenku zpracovává Janovo evangelium jako jednu z hlavních (3. kapitola). Na toto zjevení světla Ježíš očekává od člověka odpověď. Tu čtvrté evangelium představuje jako víru. Jedním z typických janovských rysů víry je vztah mezi „viděním“ a „uvěřením“ (4. kapitola). Celá práce ukazuje, že motiv světla, uvedený již v Prologu, je významným interpretačním klíčem Ježíšova působení ve slovech i činech.

Klíčová slova

Janovo evangelium, světlo, tma, slepota, víra

Abstract

The Diploma thesis “Jesus, the Light of the world, opens eyes to a blind man (John 9)” first presents and comments the structure of chapter 9 of the John’s Gospel. The structure is divided into smaller together logically connected units that will be consequently elaborated in details (Chapter 1). Jesus came into the world as the Light. His concrete presence can be observed in singular cases of meetings of individual persons with Him as the Light. The example of it is the healing a man born blind. Jesus enlightens him, i.e. He brings him out of physical and spiritual darkness to the full light that is He himself (Chapter 2). A light in the Gospel of John is always related to Jesus.

Jesus himself is the Light. This idea is presented in the Fourth Gospel as one of the principal vision of author's Christology (Chapter 3). Jesus expects that on this revelation of the light will be given an answer by a man. This answer is presented in the Fourth Gospel as a faith. One of typical johannine features of a faith is the relation between "seeing" and "believing" (Chapter 4). The whole Diploma thesis demonstrates that the motive of light, introduced already in the Prologue, is an important interpretative key to the Jesus ministry in words and deeds.

Keywords

Gospel of John, light, darkness, blindness, faith

Počet znaků (včetně mezer): 136 289

Poděkování

Na prvním místě bych chtěla poděkovat Trojjedinému Bohu a jeho svatým, kteří mě svou přímluvou drželi u počítače i ve chvílích, kdy jsem to psaní chtěla vzdát.

Velmi bych také chtěla poděkovat mému vedoucímu práce, P. Jaroslavovi Brožovi (Th.D., S.S.L.) za cenné informace, které jsem od něj získala. A také za velkou trpělivost, povzbuzení a inspiraci.

A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat všem blízkým lidem, kteří se za mě modlili.

Obsah

Úvod.....	7
1. Kapitola - Struktura úryvku.....	9
2. Kapitola – Jednotlivé kroky setkávání se světlem – komentář textu.....	13
2.1 Ježíš, učedníci, slepý člověk (v. 1-7).....	14
2.2 Sousedé, známí a slepý člověk (v. 8-12).....	23
2.3 Farizeové a slepý člověk (v. 13-17).....	26
2.4 Farizeové a rodiče slepého (v. 18-23).....	30
2.5 Farizeové a slepý člověk podruhé (v. 24-34).....	33
2.6 Ježíš vyhledává slepého (v. 35-39).....	37
2.7 Ježíš a farizeové (v. 40-41).....	39
3. Kapitola – Ježíš jako světlo v Janově evangeliu.....	42
3.1 Výskyt pojmu světlo.....	43
4. Kapitola – Víra jako přijetí světla.....	52
4.1 „Viděli a uvěřili“.....	53
Závěr.....	63
Seznam použitých zkratk.....	65
Seznam literatury.....	66

Úvod

Archetyp světla a tmy je společný všem náboženstvím. Tato symbolika nachází své uplatnění i v Bibli, např. v Novém zákoně, kde mu nejvíce prostoru poskytuje čtvrté evangelium. Zápas světla a tmy, který se vine Janovým evangeliem již od jeho počátku, je zápasem Ježíše a „vládce tohoto světa“. Z toho důvodu se Prolog Janova evangelia používá na začátku při modlitbě exorcismu. Můžeme doplnit, že celé evangelium je jedním velkým Ježíšovým exorcismem, ačkoli zde přímo konkrétní čin exorcismu v porovnání se synoptiky nenajdeme. Proto jsem se rozhodla tuto problematiku kontrastu světla a temnoty prozkoumat, a to na příkladě kapitoly Janova evangelia, kde se Ježíš sám velmi hmatatelně představuje jako „světlo světa“, jako Ten, který přichází do temnoty a prosvětluje ji.

Cílem mé práce je poskytnout vlastní komentář deváté kapitoly Janova evangelia v součinnosti s četbou některých významných dostupných komentářů a pokusit se tak objasnit význam Ježíše jako světla v Janově evangeliu.

Zmíněné evangelium předkládá mnoho rovin studia, proto je potřeba téma přesněji vymezit. Můj postup se zakládá na historicko-kritické metodě, jejíž součástí je literární rozbor textu. Proto postupuji v těchto krocích: na začátku mé diplomové práce se budu krátce věnovat struktuře deváté kapitoly Janova evangelia jako celku. Poté se budu již detailně zabývat tímto biblickým úryvkem rozděleným do menších částí podle logiky textu. Budu si všímat i relativních maličností a komentovat je, protože právě na první pohled nedůležité detaily mají v Janově evangeliu určitý význam. Dále se budu zabývat pojmem světla, které je u Jana vždy vztaženo ke Kristu. Na toto téma navážu v poslední kapitole, kde uvidíme, že k přijetí Ježíše jako světla často dochází v důsledku jeho skutků vedoucích člověka k víře.

Těžiště mé práce tedy spočívá v komentáři deváté kapitoly Janova evangelia. Jeho doplněním jsou pak třetí a čtvrtá kapitola, v nichž se zamýšlíme nad místy v daném evangeliu, z kterých je patrná souvislost s celým tématem diplomové práce, tj. kde se Ježíš představuje jako světlo a následně kde nalézáme zřetelnou kauzalitu „viděli a uvěřili“ v Něho.

Konkrétní průběh psaní diplomové práce byl následující: nejprve jsem procházela komentáře k Janovu evangeliu (Moloney, Porsch, Bogner – výkladové poznámky k J 9, Opatrný, později Schnackenburg, Fausti). Také jsem se ponořila do samotného textu

deváté kapitoly Janova evangelia a poté do jeho biblických souvislostí, které se mi vybavovaly. Jeden z důležitých metodických kroků je výklad Bible Biblí, to znamená v kontextu zkoumaného biblického úryvku vyhledávat širší souvislosti a odkazovat na tato paralelní místa. Právě zmíněný postup se stal i mou metodikou a tvoří převážnou část mé práce.

Záměrně zde vynechávám obecné informace o Janově evangeliu, které jsou běžně přístupné v odborné literatuře (např. autor, doba sepsání, adresáti) a budu se držet striktně deváté kapitoly Janova evangelia a témat, která přináší.

Co se týká výběru literatury, na prvním místě chci zmínit tu nejdůležitější: je to Boží Slovo, Bible. Pro účely této diplomové práce jsem zvolila Český ekumenický překlad, který je stále nejrozšířenějším biblickým překladem. Přiznám se, že ho denně používám, a tím se právě stal i mým nejoblíbenějším překladem.

Vzhledem k tomu, že je janovská literatura velmi bohatá, zaměřila jsem se proto na osvědčený komentář Schnackenburga (jedná se o standardní vědecký komentář většího rozsahu německé jazykové oblasti) a dále na některé další osvědčené monografie, jejichž autoři byli již výše zčásti zmíněni.

Je mi velmi blízké Janovo evangelium. Přitahuje mě jeho tajemnost, duchovní hloubka, kontemplativní charakter, jeho obraty, mnohvrstevnatost (tzn. psaní ve dvou rovinách, kdy je možné za běžným popisem hledat a nalézt ještě hlubší význam) i symbolika světla a tmy. Přesto by mě asi nikdy předtím nenapadlo, že bych opravdu psala diplomovou práci z tohoto oboru. Až během psaní jsem si uvědomila, že v tomto tématu mohu zahlédnout nejen slepotu druhých, ale i svou vlastní. A je velmi nadějně, že do této situace přichází vždy Ježíš a pomalu, krok za krokem, ji prosvěcuje svým světlem. Postupně nás vyvádí od nevědomosti, slepoty a temnoty ke svému světlu a k ochotě ho přijmout – zřejmě proto tak postupně, abychom dokázali jeho oslnivé světlo snést. Vidíme zde jeho velkou trpělivost s malými lidskými krůčky, jeho přizpůsobení se našemu tempu až do doby, kdy budeme schopní ho vnímat a uznat za svého Pána, nechat se osvětit jeho světlem místo toho abychom hledali vlastní „pochodně a lucerny“¹, které nám posvítit na cestu života ve skutečnosti nemohou.

¹ Srov. J 18,3.

1. Kapitola – Struktura úryvku

Setkání Ježíše se slepým od narození je vybudováno jako rozsáhlé vyprávění, které můžeme rozdělit na několik částí. Postavou spojující tyto celky je slepý (a posléze uzdravený) muž, a to přestože se v některých úryvcích osobně nevyskytuje, ale je o něm jednáno v jeho nepřítomnosti, nepřímo.

Jan tuto událost zázračného uzdravení (nabytí zraku) komponuje do několika samostatných scén, vnitřně provázaných a vytvářejících příběh, který směřuje k setkání Ježíše se slepým a vyznání víry.

Ve své diplomové práci jsem rozčlenila text evangelia podle účastníků jednotlivých obrazů. Kritériem tedy byly změny jednajících osob, které se během vyprávění střídají. Jsou to jmenovitě:

- Ježíš
- Ježíšovi učedníci
- slepý člověk
- sousedé a známí slepého muže
- farizeové
- rodiče slepého muže

Některé postavy (známí a sousedé slepého, farizeové) jsou zastoupeny kolektivně – neznáme jejich jména ani počet. Zřejmě to není důležité, snad chce evangelista zdůraznit, že uprostřed anonymního davu lidí (někdy dokonce nepřátelsky naladěných jako farizeové) Ježíš koná své dílo. Na pozadí početní převahy temnoty (farizeové) se odehrávají osobní dějiny spásy slepého člověka.

Na základě výše zmíněného kritéria bych nyní chtěla představit strukturu komentáře deváté kapitoly Janova evangelia. Celou kapitolu jsem rozdělila podle výskytu jednajících postav na tyto části:

- Ježíš, učedníci, slepý člověk (v. 1–7)
- Sousedé, známí a slepý člověk (v. 8–12)
- Farizeové a slepý člověk (v. 13–17)
- Farizeové a rodiče slepého (v. 18–23)
- Farizeové a slepý člověk podruhé (v. 24–34)

- Ježíš vyhledává slepého (v. 35–39)
- Ježíš a farizeové (v. 40–41)

Nyní se budeme ještě krátce věnovat vnitřní struktuře tohoto textu.

Ježíš, učedníci, slepý člověk (v. 1–7)

Můžeme si všimnout, že na začátku tohoto úryvku (a zároveň na začátku deváté kapitoly, jejíž je tento úryvek součástí) čteme o muži od narození slepém, a na konci tohoto úryvku čteme „viděl“ (v. 7). Tento kontrast dává dynamiku celé kapitole a určuje její hlavní téma – je to proměna od slepce k vidícímu, od slepoty vnitřní i vnější k jasnému prozření.

v. 1 – Celý úryvek začíná Ježíšovým pohledem na slepého muže.

v. 2–5 – Rozhovor Ježíše s učedníky, a na to navazující gesto uzdravení („otevření očí“) s příkazem umýt se v rybníce Siloe (v. 6–7).

Sousedé, známí a slepý člověk (v. 8–12)

V této perikopě se rozvíjí diskuze sousedů a známých, do které se záhy zapojuje uzdravený slepý muž. Sledujeme zde jejich první zjištění, zatím ještě neúřední, že se s tímto člověkem stala velká změna - nabyl zraku.

v. 8–9 – Nepřímé tázání se sousedů a známých mezi sebou, na které navazuje slepý potvrzením své identity (výrok podobný sebezjevujícím výrokům Ježíše: „Jsem to já.“, v. 9).

v. 10 – Nyní jsme svědky přímého dotazování se muže dříve slepého.

v. 11 – Bývalý nevidomý ve své odpovědi podává první zprávu o zázraku, který pro něj Ježíš vykonal.

v. 12 – Na dotaz sousedů a známých, kde je možné Ježíše nalézt, uzdravený muž odpovídá, že neví.

Farizeové a slepý člověk (v. 13–17)

Zde vidíme již první úřední dotazování od náboženských autorit, od farizeů. Zjišťují, jakým způsobem prohlédl.

v. 13–15 – Farizeové se ptají muže dříve slepého, jak nabyl zraku; následuje jeho výpověď.

v. 16 – Při rozhovoru však mezi farizeji došlo k roztržce, zda je Ježíš od Boha nebo není, když nezachovává sobotu.

v. 17 – Poté se jejich pozornost znovu obrací k slepému – pokládají mu otázku, za koho Ježíše pokládá. Jeho odpovědí je první vyznání: „Je to prorok.“

Farizeové a rodiče slepého (v. 18–23)

Židé nevěří, že byl od narození slepý, proto si zavolali jeho rodiče.

v. 18–19 – Nedůvěra farizeů, která vede k předvolání rodičů uzdraveného slepce.

v. 20–23 – Výpověď rodičů je poznamenána velkým strachem z farizeů, proto je odkazují na svého syna.

Farizeové a slepý člověk podruhé (v. 24–34)

Zatvrzelost farizeů se stupňuje, v kontrastu s ní vystupuje do popředí odvaha, pravdivost a rostoucí víra uzdraveného.

v. 24 – Následuje další výslech muže dříve nevidomého.

v. 24–25 – Je vyzván, aby vyznal před Bohem pravdu. Současně mu farizeové sdělují, jakou odpověď si přejí slyšet, když říkají „my víme, že ten člověk je hříšník“. Uzdravený však předkládá fakta: byl slepý a nyní vidí.

v. 26–27 – Na další, již dříve položené otázky farizeů odpovídá otázkou, proč to chtějí slyšet znovu, jestli se snad i oni chtějí stát Ježíšovými učedníky.

v. 28–33 Vidíme hněv farizeů a následné odvážné vyznání víry² muže dříve slepého. Zastává se Ježíše a vyznává víru v Něj v počáteční fázi, aniž to nejspíš sám tuší.

v. 34 – Farizeové nechtějí vidět pravdu. Jejich rostoucí hněv, namířený proti muži mluvícímu pravdu, vede k jeho vyhnání.

Ježíš vyhledává slepého (v. 35–39)

V rozhovoru Ježíše a slepého muže se střídá schéma otázka-otázka, odpověď-odpověď: je to otázka Ježíše, na kterou odpovídá dříve slepý svou otázkou, a dále odpověď Ježíše, následovaná odpovědí uzdraveného – přijímá Ježíše jako světlo do svého života, uznává ho jako svého Pána.

² Přesně jak k tomu byl farizeji vyzván na začátku tohoto výslechu – „vyznej před Bohem pravdu“ (srov. J 9,24), a nevidomý ji skutečně vyznal (srov. J 9,30-33). Měla pouze jednu „vadu“: lišila se od představy farizeů, od toho, co chtěli slyšet.

v. 35–36 – Ježíš vyhledává slepého a ptá se ho, zda věří v „Syna člověka“, slepý neví, o koho se jedná, proto reaguje otázkou.

v. 37–38 – Ježíšovo sebezjevení, následované plným vyznáním víry, ve kterém se objevuje christologický titul Pán.

v. 39 – Ježíš komentuje aktuální situaci – přišel na svět k soudu, aby slepí prohlédli a ti, co vidí, byli slepí. Je to jakýsi „Ježíšův paradox“.

Ježíš a farizeové (v. 40–41)

Farizeové jsou svědky setkání Ježíše a muže dříve slepého. Navazují na Ježíšova poslední slova k uzdravenému muži a pokládají Ježíši související otázku.

v. 40 – Jejich otázka je však pouze řečnická - zda jsou i oni slepí (z celé kapitoly je patrné, že se za slepé nepokládají).

v. 41 – Ježíšova odpověď ještě více zostřuje jeho předchozí výrok (v. 39): kdyby byli slepí, hřích by neměli. Když však říkají „vidíme“, zůstávají v hříchu.

2. Kapitola – Jednotlivé kroky setkávání se světlem – komentář textu

Devátou kapitolu Janova evangelia charakterizují dialogy, zatímco děj částečně ustupuje do pozadí. Jsme zde svědky zázraku, ve kterém se objevuje záhadné znamení – otevření očí směsí bláta a sliny. Do popředí vystupuje, kdo je Ježíš - ať již máme na mysli jeho sebezjevující výrok o světle světa³, vlastní čin uzdravení či formu titulu, kterým je v závěru úryvku nazýván. Jedná se o jeden z výrazných příběhů u Jana, který ukazuje proces víry od samého začátku až k její zralosti. Sledujeme zde postupný růst víry uzdraveného muže. Jeho fyzické uzdravení se děje souběžně s uzdravením duchovním. Setkávání se světlem je tedy zároveň uzdravováním – uzdravující světlo je Ježíš sám.

Známe postavy vystupující v tomto příběhu, ale neznáme místo, kde se Ježíš a nevidomý muž setkali. Víme jen, že Ježíš opustil chrám (J 8,59)⁴ a že slepého muže potkal „cestou“⁵. Zřejmě tedy není podstatné, kde přesně to bylo: zda v chrámovém nádvoří nebo někde na schodech či v ulicích Jeruzaléma. Podobně zřejmě není ani podstatné, kam předvolali farizeové uzdraveného slepce a poté i jeho rodiče. Neznámé nám zůstává také místo, kde Ježíš toho dříve slepého znovu vyhledal. Pro význam tohoto příběhu jeho dějiště není podstatné.

Co shledávám jako poněkud zásadnější problém je fakt, že neznáme jméno tohoto slepého muže. V celém příběhu se objevuje anonymně, bez jména. Jakoby jeho jedinou identitou byla slepota, a to i po jeho uzdravení a postupném osvěcování Kristem.

Vyvstává tedy otázka, jak nevidomého muže v diplomové práci nazývat. Zdá se, že nebude možné vyhnout se střídání synonym pro slepotu. K tomuto bych si dovolila drobnou související odbočku:

Již na střední škole a posléze i na vysoké škole v oboru sociální práce nám bylo vštěpováno, že je velký rozdíl, pokud říkáme „postižený člověk“ a „člověk s postižením“. V druhém případě nedáváme člověku „nálepku“, neoznačujeme či nehodnotíme jeho bytí podle stupně zasažení těla nebo mysli, ale mluvíme o člověku jako o plnohodnotné lidské bytosti, která si zaslouží naši úctu a jejíž bytí není omezeno

³ Srov. J 9,5.

⁴ Doslova čteme: „Ježíš se však ukryl v zástupu a vyšel z chrámu“ (J 8,59).

⁵ Srov. J 9,1.

na její handicap. Přestože gramaticky se jedná o rozdíl pouze v typu přívlastku, v psycho-sociální oblasti je (jak již bylo nastíněno výše) tento rozdíl mnohem větší, má určitý psychologický dopad.

Zde v diplomové práci se bohužel tomuto zjednodušení typu „slepý člověk“ asi nevyhnu, protože nevím, jak vhodně nahradit tuto skutečnost jiným způsobem než střídajícími se synonymy, případně zájmeny. A psát mnohokrát na takřka každé straně „člověk se smyslovým postižením“ či „osoba se zrakovým postižením“ se mi také nezdá nejvhodnější.

Dále nebudeme pokud možno používat pojem Židé ve smyslu Ježíšových nepřátel. V tomto případě se raději přidržíme výrazu farizeové, který podle mého názoru lépe vystihuje podstatu věci. Nejedná se o kolektivní svalování viny za Ježíšovu smrt na Židy, k čemuž bylo v dějinách církve mnohdy zneužito i čtvrté evangelium, ale o přesnější pojmenování Ježíšových zatvrzelých odpůrců. Ani název „farizej“ však není přesný, neboť ne všichni farizeové se dají označit jako Ježíšovi nepřátelé, neboť mnozí z nich upřímně hledali pravdu (Gamaliel) a byli pro jeho zvěst otevření (Nikodém, Josef z Arimatie). Navíc sám Ježíš byl Žid a v náboženském názorovém spektru měl blízko k farizeům.

Na závěr jen upřesníme, že v každé podkapitole je pro větší přehlednost uveden příslušný úryvek z deváté kapitoly Janova evangelia, který bude dále rozebírán.

2.1 Ježíš, učedníci, slepý člověk (v. 1–7)

¹Cestou uviděl člověka, který byl od narození slepý.

²Jeho učedníci se ho zeptali: „Mistře, kdo se prohřešil, že se ten člověk narodil slepý? On sám, nebo jeho rodiče?“

³Ježíš odpověděl: „Nezhřešil ani on ani jeho rodiče; je slepý, aby se na něm zjevily skutky Boží.

⁴Musíme konat skutky toho, který mě poslal, dokud je den. Přichází noc, kdy nikdo nebude moci pracovat.

⁵Pokud jsem na světě, jsem světlo světa.“

⁶Když to řekl, plivl na zem, udělal ze sliny bláto, potřel slepému tím blátem oči

⁷a řekl mu: „Jdi, umyj se v rybníce Siloe.“ (To jméno znamená ‚Poslaný‘.) On tedy šel, umyl se, a když se vrátil, viděl.

Tomuto úryvku předchází na konci osmé kapitoly Janova evangelia zmínka o Židech, kteří chtěli Ježíše kamenovat⁶, on se však skryl v zástupu lidí „a vyšel z chrámu“ (J 8,59).

Předtím se tedy děj evangelia odehrával dlouho na jednom místě, v jeruzalémském chrámu. Nyní začíná nová scéna s novým obsazením: Ježíš uvidí člověka, s kterým se ještě do té doby nesetkal.

Ježíš tedy před chvílí těsně unikl ukamenování (J 8,59), a přesto je všímavý ke svému okolí, soucitný⁷. (v. 1). Jeho pohled spočívá na člověku, který je slepý a který ho o pomoc vůbec neprosil⁸. Jakoby jediným důvodem, proč se u něj Ježíš zastavil, bylo to, že ho zrovna „cestou“⁹ (v. 1) uviděl. Je zde zdůrazněno, že tento člověk se již slepý narodil, zřejmě aby vynikl pozdější zázrak, toto znamení (řecky σημεῖον, sémeion).

Za jiných okolností Ježíš často uzdravoval lidi němé, nemocné, chromé, posedlé, ano i lidi slepé. Takřka vždy však byly Ježíšovy zázraky vázány na prosbu nemocného nebo na přímluvu někoho z jeho blízkých. Zde ale Ježíš uzdravuje muže, který jak jsem již uváděla výše, o nic neprosil, navíc *neviděl*: tím spíše ho mohl Ježíš přehlédnout, vyhnout se mu, a slepý by si toho ani nepovšimnul. Snad by jen zaslechl nějaké hlasy

⁶ Z předchozích kapitol Janova evangelia víme, že Ježíš o svátku stánků (J 7,14) učil v jeruzalémském chrámě. Po noci strávené na Olivové hoře (J 8,1) zřejmě v modlitbě je již brzy ráno opět v chrámě a učí (J 8,2). Zákoníci a farizeové k němu přivádějí cizoložnou ženu (J 8,3) ve snaze najít záminku, „aby ho mohli obžalovat“ (J 8,6). Ježíš však reaguje naprosto jinak, než očekávali (J 8,7-8). Když zůstal se ženou sám, protože ostatní se postupně vytratili, řekl jí, že ji neodsuzuje, ale ať již nehřeší (J 8,10-11). Poté následovaly další spory s farizeji: o Ježíšův původ (tj. zda pochází od Boha, J 8,12-29) a o Abrahámovo otcovství (J 8,31-58). Vše vyvrcholilo tím, že Židé vzali do rukou kameny a chtěli Ježíše zabít (J 8,59). Ježíš se však skryl v zástupu a odešel z chrámu.

⁷ Např. podle Dominika Opatrného zde přímo v textu evangelia není obsažen Ježíšův soucit („Ježíšův soucit není v příběhu nijak zdůrazněn – uzdravuje nevidomého proto, aby se tak zjevily skutky Boží.“ OPATRŇY Dominik: Ježíš – světlo slepých. Význam Jan 9 ve čtvrtém evangeliu [2014-04-28]. <theses.cz/id/ru6o1i/OPATRŇY_-_disertacni_prace.pdf>, s. 17). Je to tedy zřejmě jen má aplikace biblického textu, a to na základě Ježíšova jednání v jiných případech uzdravování. Největším důkazem existence Ježíšova soucitu jsou podle mého názoru Ježíšovy slzy u Lazarova hrobu (srov. J 11,35).

⁸ Momentu, že tento slepý člověk Ježíše o uzdravení vlastně vůbec neprosil, si všiml Dominik Opatrný ve své disertační práci (OPATRŇY Dominik: Ježíš – světlo slepých, s. 60).

⁹ Můžeme tuto situaci srovnat s uzdravením u Jericha v nejstarším Markově evangeliu (Mk 10,46-52). Zde slepý muž sedí „u cesty“ (Jan uvádí „cestou uviděl“, srov. J 9,5), má jméno, resp. víme, čí je syn (Bartimaios – syn Timaiův) a sám první projevuje aktivitu vůči Ježíši. Je to křičící slepec: hlasitě na Ježíše volá a prosí ho o smilování. A když ho okolí napomíná, křičí ještě hlasitěji, nedá se okřiknout (tedy i zde jsou budoucí svědci tohoto uzdravení, je to zástup lidí, který přišel s Ježíšem a jeho učedníky z blízkého Jericha). Zajímavé je oslovení Ježíše „Synu Davidův“ – podle evangelia měl slepý muž pouze informaci, že pochází z Nazareta (Mk 10,47), je tedy velmi zvláštní, že Ježíše oslovuje tímto christologickým titulem. Ježíš si ho nechá zavolat a ptá se na otázku, na kterou jistě předem znal odpověď, ale z nějakého důvodu ji chtěl slyšet přímo od slepého člověka: „Co chceš, abych pro Tebe učinil?“ (v. 51a). Odpověď slepého je přání obsahující pouze tři slova: „Pane, ať vidím!“ (v. 51b). Není zde žádné znamení (dotknutí se jeho očí, pomazání blátem) nebo postupné uzdravování (srov. Mk 8,24). Ježíš mu pouze řekne, že ho jeho víra zachránila, a v ten okamžik slepec vidí (v. 52).

nebo kroky¹⁰, ale to by bylo pravděpodobně všechno: nikdy by se nedozvěděl, že kolem něj právě prochází Boží Syn, světlo světa, které má moc vrátit světlo jeho očím i osvětlit jeho srdce. Vždyť nic netušil, nic nečekal, o nic nežádal, Ježíši šlo pár minut předtím o život, kdo by mu mohl vyčítat, že mine jednoho nevidomého? Ale tohle není styl Božího jednání. Bez ohledu na sebe Ježíš koná dobro¹¹ a žádný z lidí, které potkává, mu není lhostejný. Záleží mu na tom, aby ho lidé poznali jako světlo, právě tam, v čem jsou slepí.

Je trochu zvláštní, kde se vedle Ježíše tak rychle objevili jeho učedníci, když v předchozím kontextu (J 8,59) se psalo jen o Ježíši, kterého chtěli zákoníci a farizeové ukamenovat, ale on se skryl v zástupu a unikl svým pronásledovatelům. Zde ale již čteme, že jsou učedníci s ním (v. 2). To vede k otázce: byli mu předtím v chrámě nablízku, ačkoli o nich nebyla v evangeliu zmínka? Dále je zvláštní i to, že autor nepíše „Ježíš a jeho učedníci uviděli“, ale pouze „(Ježíš) Cestou *uviděl* člověka, který byl od narození slepý“ (v. 1). Jakoby evangelista znovu pomíjel učedníky, kteří v té době už přece šli vedle Ježíše, jak vysvítá z další věty (v. 2). Zřejmě chce zdůraznit Ježíšův pohled na slepého muže, pohled, který předchází jeho nečekanému uzdravení.¹² A teprve následně se na scéně objevují také apoštolové se svou otázkou (v. 2). Velmi dobře si všimli, kam – resp. na koho – se Ježíš dívá, proto se ho ptali, kdo zhřešil, že je slepý, zda jeho rodiče nebo on sám (v. 2). Vycházejí podobně jako Jobovi přátelé¹³ z přesvědčení, že si svou situaci zavinil nějakým způsobem dotyčný člověk sám, popř. jeho rodiče. Je zde položena otázka viny za to, že člověk trpí. Podle Bognera se „toto mínění opíralo o jednostranný výklad slov Písma: 'Stíhám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení'. (Ex 20,5)“¹⁴. Byl-li ale slepý od narození, musel by se hříchu dopustit již v prenatálním stádiu, v lůně své matky¹⁵. Což je vyloučené, uvážíme-

¹⁰ Záleží, v jaké vzdálenosti od něj Ježíš šel, ale zdá se pravděpodobné, že dialog učedníků s Ježíšem zaslechl, zejména jeho konec již podle kontextu probíhal v jeho bezprostřední blízkosti.

¹¹ Srov. J 5,36.

¹² Další možné vysvětlení tohoto singuláru je, že pouze Ježíš věděl, že tento muž je slepý již *od narození*, učedníci viděli pouze muže slepého, nic víc o něm ani o délce trvání jeho slepoty nevěděli. Snad z tohoto důvodu se vzápětí zeptali, kdo ji způsobil (v. 2).

¹³ Srov. Jb 11,13–14; Jb 15,4; a zejména Jb 22,4–7.9–11.23–24.

¹⁴ NOVÝ ZÁKON. Text užívaný v českých liturgických knihách, přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě, Praha: Česká liturgická komise, 1989, s. 319.

¹⁵ MOLONEY Francis J.: Sacra Pagina. Evangelium podle Jana, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 313.

li, že hřích je vědomé a dobrovolné rozhodnutí se proti Bohu¹⁶, čehož ještě nenarozené dítě určitě není schopné¹⁷.

Učedníci si tedy jsou jistí, že za slepotou stojí hřích, jen chtějí znát viníka. Nemají v sobě soucit, anebo je podivně transformován do „zákonické“ otázky, která pravděpodobně není motivována empatií nebo láskou k trpícímu člověku, ale pouze zvědavostí: kdo za to může. Ježíš ví všechno, proto se ho ptají. K čemu by jim vlastně byla odpověď, „kdo se prohřešil“ (v. 2)? Nevedlo by je to k odsouzení, k povýšení se nad něj, k ještě větší polarizaci typu: „my bezhříšní, zdraví“ a na druhé straně „oni nemocní a hříšní“?

Zajímavým shledávám fakt, že učedníci přece vědí, že Ježíš může udělat všechno, že pro Něj nic není nemožné¹⁸ – již byli svědky zázračného proměnění vody ve víno v Káně Galilejské¹⁹, nasycení nejméně pěti tisíc lidí z pěti chlebů a dvou ryb²⁰ i Ježíše kráčejícího po moři²¹. Přesto nevyužívají blízkosti svého Mistra k přimluvě za uzdravení tohoto slepého muže. Pokládají pouze teologickou otázku, kdo zhřešil²², v níž již předem implikují odpověď. V podstatě dávají Ježíši (podobně jako na jiných místech farizeové²³) na výběr jenom dvě možnosti: buď zhřešil ten člověk anebo jeho rodiče. Jiná odpověď se nepřipouští, resp. učedníky v jejich tradičním náboženském vidění světa té doby ani možnost existence dalšího řešení této otázky nenapadla. Ježíš si však nevybírá žádnou z nabízených variant, a odpovídá učedníkům způsobem, který asi nečekali. Je svobodný ve své odpovědi, když jim vysvětluje, že slepota není ani důsledkem hříchu rodičů ani jejich nevidomého syna. Stalo se to proto, aby se na něm zjevily Boží skutky (v. 3)²⁴.

¹⁶ KKC 1859.

¹⁷ Některé rabínské komentáře přesto tuto možnost připouštějí a poukazují např. na příběh Ezaua a Jákoba ještě před jejich narozením. K tomuto tématu více SCHNACKENBURG Rudolf: Das Johannesevangelium. Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament. 2. Teil, Herder Freiburg im Breisgau: 1977, s. 305-306.

¹⁸ Srov. Lk 1,37

¹⁹ Právě na svatbě v Káně Galilejské Ježíš zjevil svou slávu a moc, a jeho učedníci díky tomuto znamení v něho uvěřili, srov. J 2,1-11.

²⁰ Srov. J 6,5-14.

²¹ Srov. J 6,19-21.

²² To jejich zvědavosti či „zájmu“ o tohoto bližního v nouzi evidentně stačí. Zdá se, že je v člověku zakořeněn tento sklon řešit záležitosti druhých či řešit obecné otázky (od globálních problémů lidstva po komplikované teologické otázky) namísto konkrétní pomoci trpícím lidem, aktuálně např. lidem zasaženým válkou v Sýrii.

²³ Srov. např. J 8,4-5 nebo Mt 22,17.

²⁴ Boží skutky, o kterých zde Ježíš mluví, „jsou zázraky, znamení Boží moci, které měly přivést židy k víře, že Kristus je slíbený Mesiáš.“ NOVÝ ZÁKON. Text užívaný v českých liturgických knihách, s. 319.

V této souvislosti se můžeme ptát, jestli to není kruté. Jestli Bůh, o kterém víme, že je láska²⁵, není krutý. Nevíme, kolik let tomu slepému člověku bylo, jediný údaj, který o jeho věku máme, říká, že je „dospělý“ (v. 21.23). I když tedy nevíme, kolik let mu bylo, když ho Ježíš uzdravil, přesto z toho můžeme vyvodit, že velkou část svého života strávil v temnotě, že nikdy neviděl paprsky slunce ani tváře blízkých lidí. Pravděpodobně byl odkázaný na péči rodičů, známých, sousedů a dobrodinců, kteří mu dávali almužnu, neboť jeho asi jedinou obživou bylo žebrání (v. 8). Skutečně Bůh, který je dobrý, dopouští utrpení nevinných jen z toho důvodu, aby na něm něco dokázal? Zde v tomto případě „aby přivedl Židy k víře“, že Ježíš je Mesiáš? Pokud by bylo cílem Ježíšova působení pouze to, aby v něj přihlížející uvěřili, neznamenalo by to v konečném důsledku zpředmětnění člověka, který by již nebyl objektem Boží lásky a péče, ale pouhým nástrojem k Ježíšovu oslavení a sebezjevení? Nevyužívala by se bolest jednoho člověka (život ve tmě), aby *jini* lidé (včetně nevidomého) později, snad až za několik desítek let slepoty, až Ježíš zrovna půjde okolo, spatřili zázrak a mohli uvěřit? Člověk přece není pouhým nástrojem, který celý život nějakým způsobem trpí (zde v tomto případě slepotou), aby se na něm jednoho dne Ježíš jako „náhodný“ kolemjdoucí oslavil.

Na první pohled bychom se mohli ptát právě takhle, ale porozumíme-li hlouběji způsobu, jakým se vyjadřuje Janovo evangelium, pochopíme, že pravým důvodem Ježíšova oslavení je člověk a jeho spása. Není to egocentrický Bůh²⁶, který se potřebuje vyvyšovat, ale je to čistá Boží láska, která se chce vylévat do světa²⁷.

Když Ježíš konstatuje: „nezhřešil ani on ani jeho rodiče“ (v. 3), vlastně tím osvobozuje slepého muže, který jistě podobným otázkám („kdo se prohřešil“, v. 2), výtkám a odsuzujícím pohledům nečelil ve svém životě poprvé²⁸. Ježíš zde ale především vyvrací nutné propojení takového stavu s hříchem. Smrt, nemoc a utrpení jsou sice nadále spojené s hříchem, nikoliv však nutně s osobním²⁹. Ježíš rozbíjí kauzální souvislost, která byla běžná v tehdejší židovské myšlení.

Přesto nedokážeme uspokojivě zodpovědět otázku po smyslu tak dlouhého utrpení. I když neznáme věk slepého muže, z kontextu vyplývá, že to nebyl žádný chlapec, ale

²⁵ Srov. 1 Jan 4,16.

²⁶ Naopak, Bůh je velmi pokorný (srov. Lk 2,7; Flp 2,6-8).

²⁷ „Slávou Boha je živý člověk.“ (Sv. Irenej). V biblickém jazyce Boží sláva znamená lásku, ryzi lásku. A tou je jedině Bůh.

²⁸ Snad toto osvobození mohlo později způsobit ochotu nevidomého ihned vstát a jít tam, kam ho Ježíš posílá?

²⁹ Musíme rozlišovat hřích osobní a hřích prvotní, z ráje, jehož následky v podobě bolesti, smrti, zmaru a utrpení stále neseme, aniž to Bůh pro nás plánoval.

muž možná i několik desítek let starý. Proč se na něm Bůh, který je dobrý, tedy neoslavil dřív? Snad nám může být útěchou, že Ježíš³⁰ sám na svém těle³¹ vyvrací tuto kauzalitu: utrpení = hřích = člověk nepochází od Boha a svou situaci si zaviniil sám.

Ježíš dále říká, že musíme³² konat skutky toho, který ho poslal³³, a to dokud je den³⁴ (v. 4). Varuje, že přichází noc, kdy nikdo nebude moci pracovat (v. 4). Následně se Ježíš představuje jako světlo světa³⁵ (v. 5). Tento sebezjevující výrok³⁶ zaznívá těsně předtím, než otevře oči slepého od narození. Doslova říká, že *pokud je na světě*, je světlem světa (v. 5). Mohlo by to snad znamenat, že až nastane doba, kdy Ježíš již nebude mezi svými učedníky viditelně přítomen, bude svět ve tmě - beze světla? Byl by to beznadějný výhled, žít ve tmě. Ježíš však nepřišel, aby nás uváděl do zoufalství, ale aby nám vždy znovu dodával naději. Budou to jeho učedníci³⁷, kteří ponесou Ježíšovo světlo do celého světa³⁸ všem lidem, přestože už s nimi Ježíš nebude viditelně přítomen. Učedníci budou zodpovědní za to, aby Ježíšovo světlo v tomto světě nevyhaslo a nikdo nemusel chodit potmě.

Zároveň v tomto sebezjevení (v. 5) Ježíš pravděpodobně také předjímá, jak málo času mu na zemi ještě zbývá do jeho utrpení a smrti na kříži. Snad proto se hned poté sklání k zemi, udělá ze sliny bláto, pomaže oči slepého (v. 6) a posílá ho umýt se v rybníce Siloe (v. 7). A když se slepý vrátí, vidí (v. 7).

Můžeme se zastavit u tohoto „záhadného znamení“, sliny. Jak uvádí Porsch, „sliny byly ve starověku považovány za lék“³⁹. Za normálních okolností je však bláto spojováno spíše se špínou, vždyť je to směs hlíny (tedy země, po které se šlape) a vody (deště), zde v tomto případě dokonce sliny. Z dnešního pohledu můžeme konstatovat, že Ježíš uzdravuje tohoto muže poněkud zvláštním, netradičním způsobem. Prostředek, který k tomu využívá, je bláto, resp. prach země⁴⁰) a slina. Je to paradox, že blátem potřené oči (mohli bychom říct až „zamazané“) umyté v rybníku Siloe způsobí, že

³⁰ Resp. Hospodinův trpící služebník, křesťanstvím vztahovaný na Ježíše (srov. Iz 52,13-53,12).

³¹ Během svého utrpení a smrti na kříži (srov. J 12,32).

³² Podle různých rukopisů zde má slovo „musíme“ význam „musím“. NOVÝ ZÁKON. Text užívaný v českých liturgických knihách, s. 319.

³³ Tj. „Otce“ (srov. J 5,36-38.43).

³⁴ „Ježíšův pozemský život je jako pracovní den, který skončí – smrtí.“ Tamtéž.

³⁵ „Toto Kristovo prohlášení už napřed podává smysl zázraku (9,37).“ Tamtéž.

³⁶ Podobně J 8,12.

³⁷ Více k tomuto MOLONEY Francis J.: Sacra Pagina. Evangelium podle Jana, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 313.

³⁸ Srov. Mk 16,15.

³⁹ PORSCH Felix: Evangelium sv. Jana. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 4, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 97.

⁴⁰ „Prach jsi a v prach se obrátíš.“ (Gn 3,19b).

člověk od narození slepý prohlédne. Je to Boží moc, která se takto projevuje. Snad zde můžeme zahlédnout i určitý kontrast mezi tmou a světlem: Ježíš prostřednictvím „zatemnění“, jakoby ještě většího oslepení (pomazání očí blátem) jen vytváří prostor pro úplné uzdravení a osvětlení, nejprve fyzické, později postupně i duchovní. V této souvislosti se mi vybavuje text jedné písně z Taize – „Půjdeme nocí hledat vodu, jediným světlem bude nám žízeň.“ Nocí duchovní a fyzické temnoty nás Ježíš vede často překvapivými cestami ke světlu, tedy k sobě. Ježíš je tím světlem, které osvěcuje každou temnotu a pro které žádná tma není dost tmavá, aby se nemohla stát světlem⁴¹.

Pojďme se nyní krátce zamyslet nad touto scénou uzdravení z hlediska jejího prostorového rozvržení, proxemiky atp. Nevíme, jestli nevidomý muž v okamžiku setkání s Ježíšem seděl na zemi anebo jestli stál. Zdá se však pravděpodobnější, že seděl a že se k němu Ježíš skláněl, protože čteme: „udělal ze sliny bláto“ (v. 6), to znamená – musel se k zemi pro bláto sklonit, tudíž se dá předpokládat, že i nevidomý seděl na zemi⁴². Možná Ježíš plivl na zem přímo před něj a bláto dělal v těsné blízkosti slepého. Nevíme, je to jen hypotéza. Pokud by to však bylo skutečně takto, mohlo by to být interpretováno jako další biblický obraz Boha, sklánějícího se k člověku přesně v místě, ve kterém se zrovna nachází – např. v nemoci, v temnotě. Příklon Boží k člověku za všech okolností, nejen Vtělením, ale i zde, v této konkrétní situaci celoživotní slepoty. Ježíš tedy pomaže⁴³ oči slepého. Jakoby je „oslepi“, ponoří do tmy ještě víc, a pak ho posílá umýt se do rybníka Siloe⁴⁴.

Chceme-li si plasticky představit situaci tohoto nevidomého člověka, můžeme se domnívat, že snad zaslechl konec dialogu Ježíše s učedníky: na tom slepém se mají zjevit Boží skutky, a dále Ježíše prohlašujícího se za světlo světa⁴⁵. I když se podle kontextu zdá, že tento rozhovor Ježíše a učedníků⁴⁶ probíhal v bezprostřední blízkosti

⁴¹ „Kdybych řekl: Snad mě přikryje tma, i noc kolem mne se stane světlem. Žádná tma pro tebe není temná: noc jako den svítí, temnota je jako světlo.“ (Ž 139,11–12). Nebo jinde: „ve tmách vzhází přímým světlo“ (Ž 112,4a).

⁴² Tuto variantu by potvrdzovala i pozdější reakce sousedů a známých slepého muže: „Není to ten, kdo tu sedával a žebрал?“ (srov. J 9,8).

⁴³ „Pomaže“ – snad zde můžeme zahlédnout jakousi analogii se svátostmi, s pomazáním olejem (biřmování, kněžství) nebo jako symbol duchovního pomazání ke službě (např. Iz 61,1 - „Hospodin mě pomazal“).

⁴⁴ Siloe, tento již pořečtený název rybníku, znamená Poslaný. Podle mého názoru se jedná o zajímavou slovní hříčku: *Poslaný posílá* slepého umýt se v rybníce s názvem *Poslaný*. Ježíš je ten Poslaný na svět: „...je to titul, kterého o Ježíšovi užívá s oblibou svatý Jan (např. 3,17.34; 5,36)“, NOVÝ ZÁKON. Text užívaný v českých liturgických knihách, s. 319.

⁴⁵ Srov. J 9,3.5.

⁴⁶ Nebo přinejmenším jeho závěr (J 9,5).

slepého muže⁴⁷, přesto je obecně velmi nepříjemné a nečekané (a pro nevidomého to z důvodu jeho handicapu platí dvojnásob), pokud k člověku někdo náhle přistoupí a najednou, tj. bez předchozího upozornění mu maže oči⁴⁸, a ještě ke všemu blátem. Neptá se, jestli smí, natož aby čekal na souhlas. Podle mého názoru to bylo už jen dotykově asi nepříjemné: mazlavé, bláto zasychá a při zasychání jakoby „svrašťuje“ či napíná kůži, tedy v případě, že jej Ježíš pomazal na víčka zavřených očí⁴⁹. Z dnešního pohledu bychom mohli říct, že použít slinu je nehygienické až neuctivé vůči druhému. V každém případě to bylo nečekané. Podle mého názoru zde hrál svou roli moment překvapení, možná i určitého úžasu z toho, co pravděpodobně právě zaslechl, i z toho, že se jím někdo vůbec zabývá, a ještě tak laskavě. Asi proto se nebránil, neprotestoval.

Co se tedy stalo, že poslechnete člověka, který vám nic netušícímu pomaže oči blátem a pošle vás k rybníku se umýt? Co na nevidomého tak zapůsobilo? Byl to předchozí Ježíšův výrok o tom, že je světlem světa? Asi poprvé v životě slyšel, že by někdo sám sebe nazýval světlem, tedy něčím, co si sám v té době ani neuměl ještě představit. Vždyť celý život jen cítil na kůži světlo slunce, ale nikdy nezahlédl krásu slunečních paprsků. Je možné, že právě proto Ježíš využívá hmatu k prvnímu kontaktu se slepým mužem, když maže jeho oči nebo kůži v oblasti očí blátem. Pro jeho uzdravení využívá smyslu, který slepý důvěrně zná, protože je na něj spolu se sluchem celoživotně odkázaný.

Znovu se tedy můžeme zeptat, co způsobilo, že slepý okamžitě šel? Měl Ježíš takovou autoritu, laskavost, charisma, dodal mu novou naději? Nebo čím na něj tak zapůsobil? Ať už bylo tím původním motivem cokoli (např. beznaděj, počínající víra a důvěra v Ježíše), je obdivuhodné, že poslechl a podobně jako Abrahám⁵⁰ věřil, vstal a šel. Pokud bychom si dovolili drobnou spirituální aplikaci jednání slepého muže, mohli bychom si přát, abychom se také nebránili, ale vždy vstali a šli jen na jeden Ježíšův pokyn, jakkoli nám to, co po nás chce, může připadat nerozumné, zbytečné, podivné. Slepý člověk si snadno mohl říct, že přece již všechno vyzkoušel (lékaře, modlitbu k Hospodinu), ale slepota trvá dál. Tak co by ještě zkoušel, proč by se namáhal, vždyť je to marné⁵¹. A ještě ke všemu to má zkusit jen proto, že mu to říká někdo, koho dnes

⁴⁷ Tedy že slepý pravděpodobně *slyšel*, že kousek od něho jsou další lidé a případně *co* říkají.

⁴⁸ Navíc tak citlivou a křehkou část lidského těla.

⁴⁹ To je další otázka: nevíme, kam přesně Ježíš nevidomého pomazal. Jestli na zorničky „nefungujících“ očí nebo na zavřené oči nebo kolem očí?

⁵⁰ Srov. Gn 12,1-5.

⁵¹ Případně ještě mohl v důsledku tradičního židovského výkladu nemoci a utrpení mít pocit viny nebo nejistoty, co ve svém životě udělal špatně, že je slepý.

slyší pravděpodobně poprvé v životě? Ale on neváhal, nepochyboval. Je možné, že do té doby byl jen předmětem soucitu svého okolí nebo i posměšků a podezřívavých pohledů, jak si svou situaci zavínil sám. Je možné, že se jeho oči ještě nikdo předtím s láskou nedotkl, snad to ho fascinovalo? V každém případě můžeme konstatovat, že jeho spolehnutí se na Ježíše se mu opravdu vyplatilo – protože se vrátil, a od té doby viděl (v. 7).

Nevíme, co přesně znamená „a když se *vrátil*, viděl“ (v. 7). Kam se dříve slepý člověk vrátil? Na to místo, kde dříve sedával a žebрал, a kde ho také pravděpodobně Ježíš zastihl⁵² a odkud ho poslal umýt se k rybníku Siloe? Čekal tam snad Ježíš na něj, potkali se tedy ještě hned po jeho uzdravení, ačkoli to evangelium přímo nezmiňuje? Anebo šel Ježíš dál svou „cestou“ (v. 1) a obratem „vrátil se“ myslí evangelista návrat uzdraveného muže domů k rodině? Není vyloučeno, že oboje bylo blízko sebe: tedy že sedal a žebрал blízko místa, kde bydlel, kde znal terén a mohl se tam i jako slepý přiměřeně bezpečně pohybovat. Nic z toho však nevíme, můžeme si to jen dokreslovat z určitých náznaků či zkušeností. Zřejmě to není podstatné. Podobně evangelista už nepopisuje, co se dělo dál, např. radost uzdraveného člověka, jeho chování. Můžeme však předpokládat, že jeho radost a vděčnost byla veliká. Možná Ježíše hledal, aby mu poděkoval, ale nemohl ho najít, a v momentě, kdy své hledání vzdal, se mu Ježíš dal nalézt, přesněji vyjádřeno vyhledal ho sám. Je to vždy Bůh, který jako první vyhledává člověka⁵³, což jsme viděli i na tomto příkladě uzdravení nevidomého od narození. Nebyl to slepý muž, který by Ježíše volal a prosil o pomoc – vždyť ani nevěděl, kdo kolem něj prochází. Byl to Ježíš sám, kdo se k němu sklonil, kdo se slitoval a skrze fyzické uzdravení ho postupně povede k uzdravení a osvětlení vnitřnímu.

Poprvé v životě vidět, a ještě tak najednou, to musel být pro slepého od narození, který nikdy předtím neměl zkušenost zrakových vjemů, schopnost vidět, velký nezvyk, můžeme říct až šok. Jednalo se o osvětlení nejdříve zraku fyzického, a poté i duchovního. Ježíš nejprve osvětlil jeho oči, a pak postupně i jeho mysl a srdce. On, světlo světa, prozařuje tmu, ve které slepý do té doby žil. Uzdravuje svým světlem jeho temnotu, podobně jako to vyznává žalmista: „Ty mi rozsvěcuješ světlo, Hospodine. Můj

⁵² Vypadá to, že platí známá skutečnost: Ježíš nás zastihuje na obvyklých místech, zpravidla si k setkání s námi nevolí mimořádné podmínky a okolnosti, ale zcela obyčejný „provoz“.

⁵³ „...ne že my jsme si zamilovali Boha, ale že on si zamiloval nás...“ Srov. 1 Jan 4,10.

Bůh září do mých temnot.⁵⁴ Stejně tak bylo rozsvíceno světlo v noci slepého, a to jasným Božím zásahem.

V tomto úryvku z deváté kapitoly Janova evangelia krok za krokem vidíme, jak Pán uzdravuje ze slepoty člověka nevidomého od narození. Jak ale budeme číst ve stejné kapitole později, existují i lidé, kteří svými fyzickými očima sice vidí, ale přesto jsou duchovně slepí⁵⁵. V tomto případě se jedná o farizee, jindy se může jednat o kohokoli z nás. Nikdo totiž není zcela imunní vůči „kvasu farizeů“, na který si máme dávat pozor.⁵⁶

Zatímco zde Ježíš uzdravuje ze slepoty a dává světlo nejen očím, ale později i postupné duchovní prozření vrcholící přijetím Ježíše jako Mesiáše, v jiném případě – na jiném místě Bible ve Skutcích apoštolů – je to právě Ježíš a jeho světlo, které oslňuje člověka, který fyzickými očima vidí, ale jeho srdce je zaslepené: má jasný cíl, za kterým se doslova žene. Apoštol Pavel (v té době ještě „Saul“) byl Ježíšem zastaven u Damašku⁵⁷, kde ho zasáhlo „jasné světlo z nebe“ (Sk 22,6) a on byl „oslepen jasem toho světla“ (Sk 22,11). A šupiny jeho slepoty spadly až za tři dny, po příchodu Ananiáše⁵⁸. Ježíš tedy nejen v Janově evangeliu v praxi ukazuje, že je skutečným Světlem světa, které osvěcuje temnoty lidí⁵⁹ – jejich myslí, srdcí i očí. Že přišel, aby ti, kdo jsou v temnotě, měli světlo a aby ti, kdo si myslí, že žijí ve světle, zažili tmu, skrze kterou je paradoxně může osvětit. Šavel si myslel, že ví, kde je pravda a že slouží Bohu, a přesto se mýlil. Skrze vyřazení zraku „z provozu“, skrze tmu vnější však dochází ke světlu vnitřnímu, které mu dává poznat Ježíš. Mezitím, v tomto čase temnoty očí, bylo nejprve proměněno jeho srdce Boží milostí, a pak mohl znovu nabýt i fyzického zraku. Šavel se nechal Kristem proměnit, přestože jeho výchozí pozice byla stejná s farizeii. Ale on se nechal otevřít pro pravdu - pro toho, který je Cesta, Pravda a Život⁶⁰ Můžeme se jen ptát, proč podobně otevření nebyli také farizeové⁶¹, proč k poznání Ježíše jako Mesiáše došla jen malá část z nich, a to ještě ze strachu před Židy tajně⁶². Byl to třeba člen

⁵⁴ Srov. Ž 18,29.

⁵⁵ „Mají oči a nevidí, mají uši a neslyší.“ (Srov. Ž 135,16-17). Je to sice vyřčeno o modlách a o těch, kteří je zhotovují, nicméně můžeme tento text aktualizovat.

⁵⁶ Srov. Mt 16,6.

⁵⁷ Přímou Pavlovo vyprávění této události najdeme ve Sk 22,6–13. Pavlovo obrácení však najdeme ještě na jiném místě stejné knihy, a to hned na jejím začátku, v deváté kapitole (Sk 9,1–20).

⁵⁸ Různočtení: po vložení rukou na Saula (Sk 9,17–18); po příkazu „otevři oči!“ (Sk 22,12–13).

⁵⁹ Srov. J 1,5.9.

⁶⁰ Srov. J 14,6.

⁶¹ Jak budeme číst v deváté kapitole Janova evangelia později.

⁶² Srov. např. J 19,38.

židovské rady Nikodém, přicházející za Ježíšem v noci⁶³ nebo Josef z Arimatie žádající Piláta, aby směl sejmut ukřižované Ježíšovo tělo⁶⁴. V tu chvíli přišel pod kříž také Nikodém se směsí myrhy a aloé⁶⁵. Spolu s Josefem z Arimatie Ježíšovo tělo pohřbili⁶⁶.

2.2 Sousedé, známí a slepý člověk (v. 8–12)

⁸Sousedé a ti, kteří jej dříve vídali žebrot, se ptali: „Není to ten, kdo tu sedával a žebrot?“

⁹Jedni říkali: „Je to on.“ Jiní pak: „Není, ale je mu podobn.“ On sám řekl: „Jsem to já.“

¹⁰I řekl mu: „Jak to, že se ti otevřely oči?“

¹¹Odpověděl: „Člověk jménem Ježíš udělal bláto, potřel mi oči a řekl mi: Jdi k Siloe a umyj se! Šel jsem tedy, umyl jsem se a vidím.“

¹²Řekli mu: „Kde je ten člověk?“ Odpověděl: „To nevím.“

Další úryvek představuje názory sousedů a „těch, kteří jej dříve vídali žebrot“ (v. 8) v konfrontaci s bývalým slepcem. Vidíme zde pochybnosti a jejich vyvrácení výrokem „jsem to já“ (v. 9), tak podobným Ježíšovým sebezjevujícím výpovědím.

Z textu můžeme vyčíst údiv jeho sousedů a známých, „kteří ho dříve vídali žebrot“ (v. 8) a nyní ho nemohli poznat – vždyť již nežebrot a dokonce vidí! Nebyli si jisti, zda je to on nebo zda se jedná o někoho, kdo je mu pouze podobný (v. 9). Komentovali situaci podobně jako později farizeové, kteří se nemohli shodnout na tom, jestli je Ježíš hříšník anebo není (v. 16). Jakoby se to tu již v jejich rozhovoru zrcadlí.

Zajímavým shledávám způsob, jakým sousedé a známí mluví o tomto nevidomém muži, a to v jeho přítomnosti: rozmlouvají o něm, jakoby ani nebyl přítomen⁶⁷. Vypadá to, že podobně byli zvyklí si o něm povídat už dříve, dokud byl ještě slepý.

Z věty „Není, ale je mu podobn“ (v. 9) můžeme odvodit, že tento člověk byl tedy Ježíšem nejen uzdraven, ale zároveň i výrazně proměněn, skoro k nepoznání. Zřejmě tato proměna zasáhla nejen oči, ale celkový fyzický vzhled, kdy skrze uzdraveného člověka pravděpodobně už vyzařovalo setkání s Ježíšem, Jeho světlo.

⁶³ Srov. J 3,2.

⁶⁴ Srov. J 19,38.

⁶⁵ Srov. J 19,39.

⁶⁶ Srov. J 19,40.

⁶⁷ V třetí osobě singuláru.

Dříve slepý muž se brzy zapojuje do diskuze svých sousedů a známých a sděluje jim svou identitu. Říká to však způsobem velmi podobným Ježíšovým sebezjevujícím výrokům na mnoha místech Janova evangelia: „Jsem to já.“⁶⁸ (v. 9).

Sousedé a známí se zajímali, jak se to stalo, že nyní vidí (v. 10)⁶⁹. Dokládají tím fakt, že tento muž předtím opravdu slepý byl. Dříve nevidomý jim podává první zprávu o zázraku, který se stal (v. 11). Velmi jednoduše vlastně evangelizuje, mluví s druhými o Ježíši. Aniž to možná tuší, právě se stává Ježíšovým svědkem, když říká: člověk jménem Ježíš pro mě vykonal to a to (v. 11). A přesně to, co mi řekl, jsem také udělal (v. 11). Je to jeho první svědectví o Ježíšově zázraku – nejprve mezi lidmi, kteří mu byli zřejmě nejbližší, kteří ho podle kontextu vídali možná denně („sousedé a ti, kteří jej dříve vídali žebrot“, v. 8). V takovém prostředí by mělo být svědectví nejméně přijato, protože nejnáročnější je hlásat Boží zvěst u „vlastních“, u svých nejbližších - ve své rodině, v okruhu přátel a známých, v komunitě lidí, kde daný člověk žije.⁷⁰ Zdá se však, že tady je to přesně naopak: není problém s přijetím zázraku u lidí, kteří ho denně vídali ještě jako slepého, ten problém nastane – jak uvidíme později – teprve u náboženských autorit. Přitom právě velekněží a zákoníci (farizeové) by měli být první, kteří budou zázrak obhajovat, kteří ho s radostí, ba přímo s nadšením z Božího zásahu přijmou, uznají a budou dále šířit. Měli by být první z toho důvodu, že jsou „odborníci“ na Tóru, jsou vzdělání, a především Bohem ustanoveni k této službě.

Můžeme se ještě pozastavit u otázky sousedů a známých, kterou směřovali vůči muži dříve slepému. Ptali se ho: „Jak to, že se ti *otevřely* oči?“ (v. 10). Proč se nezeptali např. „Jak to, že vidíš?“ Použili zvláštní obrat, „otevřít oči“. Otvíráme je ráno, když se probouzíme po noci, temnotě a spánku. Takovou nocí bez přestání je i slepota. Říká se, že oči jsou bránou do „duše“, jakoby nahlížíme z pohledu do očí osobnost druhého, např. zda na nás působí upřímně. Z neverbální komunikace, z mimiky včetně pohledu do očí lze psychologicky odhalit mnoho věcí. Oční kontakt je velmi důležitý pro vzájemnou komunikaci. Potřebujeme, aby se na nás druzí dívali, když s nimi mluvíme, je to i určitý znak respektu, přátelské komunikace atp. O toto vše je slepý člověk ochuzen a musí neverbální signály svého okolí zachycovat jiným způsobem, zejména sluchem. Výše zmíněný, všeobecně známý výrok typu „oči jsou brána do duše“, „světlo“ atp. zde tedy není v žádném případě myšlen v ezoterickém smyslu, ale čistě

⁶⁸ „Já jsem to, ten který s tebou mluví“ (J 4,26), říká Ježíš Samařance u studny. Dále např. „Já jsem chléb života“ (J 56,35); „Já jsem dveře“ (J 10,9); „Já jsem dobrý pastýř“ (J 10,11.14).

⁶⁹ „Otevřel mu oči“ – synonymum „uzdravil, způsobil, že slepý prohlédl“.

⁷⁰ „Žádný prorok není vítán ve své vlasti.“ (Srov. Lk 4,24).

biblicky v duchu Ježíšova výroku „Světlem tvého těla je oko. Je-li tvé oko čisté, i celé tvé tělo má světlo. Je-li však tvé oko špatné, i tvé tělo je ve tmě. Hleď tedy, ať světlo v tobě není tmou. Má-li celé tvé tělo světlo a žádná jeho část není ve tmě, bude celé tak jasné, jako když tě osvítlí světlo svou září.“⁷¹

Vraťme se nyní ještě k tomu, z jakého důvodu se sousedé a známí ptali zrovna na to, *kde* je Ježíš („ten člověk“, v. 12). Chtěli ho snad poznat nebo potřebovali, aby také někoho z jejich blízkých uzdravil? Neptají se, *kdo* je ten člověk, případně jaký je. Zajímá je jen, *kde* ho mohou najít. Jakoby nám tato formulace otázky dává tušit, že sami toužili Ježíše spatřit. Ale právě uzdravený nevěděl, *kde* je. Věděl jeho jméno⁷² i to, co pro něj vykonal, ale žádnou další informaci o Ježíši zatím neměl. Považoval Ježíše pouze za člověka (v. 11), ještě netuší Jeho pravou identitu, kterou mu chce Ježíš dát poznat.

Uzdravený muž je celkově viditelně proměněn. Stává se Božím svědkem, vyzaruje z něj Ježíšovo světlo. Hned s radostí svědčí o zázraku, který pro něj Ježíš vykonal. Právě díky jeho svědectví zřejmě jeho sousedé a známí zatoužili poznat Ježíše – minimálně je zajímalo, *kde* ho mohou najít.

2.3 Farizeové a slepý člověk (v. 13–17)

¹³Přivedou toho, který byl dříve slepý, k farizeům;

¹⁴toho dne, kdy Ježíš udělal bláto a otevřel mu oči, byla totiž sobota.

¹⁵Proto se ho farizeové znovu dotazovali, jak nabyl zraku. A on jim řekl: „Položil mi bláto na oči, umyl jsem se a vidím.“

¹⁶Někteří z farizeů říkali: „Ten člověk není od Boha, protože nezachovává sobotu.“ Jiní naopak říkali: „Jak by mohl hříšný člověk činit taková znamení?“ A došlo mezi nimi k roztržce.

¹⁷Řekli tedy znovu tomu slepému: „Za koho ty jej pokládáš, když ti otevřel oči?“ On odpověděl: „Je to prorok.“

⁷¹ Srov. Lk 11,34-36.

⁷² Je ale zvláštní, odkud znal Ježíšovo jméno, protože v textu evangelia není Ježíš osloven, není tam jeho jméno. Můžeme se tedy ptát, odkud to ví? Znal snad Ježíše z dřívějšíka anebo z doslechu? Řekl mu jeho jméno snad někdo z učedníků? Nesetkal se tedy teď s Ježíšem poprvé? Opět se můžeme ptát, abychom došli k závěru, že nevíme.

V následující scéně farizeové poprvé vyslyší slepého muže. V den, kdy byl uzdraven, byla sobota, proto musí vysvětlovat Ježíšův zázrak před farizeji.

Nevíme, koho přesně tím evangelista myslí, když říká „přivedou“ (v. 13) – z kontextu se zdá, že se jednalo o sousedy a známé dříve slepého muže, o kterých jsme slyšeli v předchozích verších⁷³. Ale z jakého důvodu ho přivedli k farizeům? Aby i oni viděli ten zázrak? Nebo chtěli vědět, co si o tom farizeové myslí? Je zajímavé, že evangelista mluví o dříve nevidomém muži v pasivu („přivedou“, v. 13), jakoby stále ještě trvala jeho slepota a bylo snad nutné ho někam vodit, nebo s ním nějak manipulovat, jakoby byl snad dokonce i nesvéprávný. Můžeme se domnívat, že k farizeům pravděpodobně nešel dobrovolně, ale že opravdu „byl přiveden“. Ještě je možná varianta, že si ho farizeové předvolali sami na základě toho, co se doslechli, nicméně předpokládám, že v takovém případě by se o tom evangelista zmiňoval (např. „farizeové si předvolali“).

Zdá se však, že následující verš (byť následuje po středníku, tedy tam nemusí nutně být tato souvislost) vše vysvětluje: tohoto uzdraveného muže přivedli k farizeům, protože v den, kdy ho Ježíš uzdravil, byla sobota (v. 14). A tedy den, kdy se nesměla konat žádná práce, den, kdy Židé byli povinni zachovávat klid. Dokonce i uzdravení člověka bylo podle židovského zákona prací. Je tedy pravděpodobné, že i sousedé a známí dříve slepého byli z tohoto sobotního uzdravení zmatení a nevěděli, co si o tom myslet. A z tohoto verše také vyplývá, že se celý příběh uzdravení pravděpodobně neodehrával v jeden den, tedy v den sobotní, neboť sobota je tu uvedena v minulosti („toho dne, kdy Ježíš udělal bláto a otevřel mu oči, byla totiž sobota“ – v. 14). Mohlo to být tedy i za několik dní. Je však zřejmé, že se tato událost „táhla“, že to byl tak mocný čin, který nebylo možné jen tak zapomenout.

Farizeové se ho „znovu dotazovali“ (v. 15), jak se to stalo, že vidí. Co se myslí tím „znovu dotazovali“? Je možné, že se ho už ptali jednou, ale evangelista to nezaznamenal? Anebo se tím myslí to, že se ho ptali „znovu“, tedy stejně jako předtím už jeho sousedé a známí (v. 8)? Nevíme. Dříve slepý velmi jednoduše a výstižně odpovídá: „Položil mi bláto na oči, umyl jsem se a vidím.“ (v. 15). Jeho výpověď je stručnější než když odpovídal svým známým; říká skutečně jen základní fakta, která shrnuje do jediné věty (v. 15). Nedozvíme se ani slovo navíc, nejsou tam – podobně

⁷³Moloney bez pochybností uvádí, že to byli sousedé a známí tohoto dříve slepého muže (MOLONEY Francis J.: Sacra Pagina. Evangelium podle Jana, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009).

jako v odpovědích sousedům a známým v předchozím úryvku – žádné emoce, které bychom mohli očekávat (radost z uzdravení, případný strach z problémů s farizeji atp.). Jedná se o velmi krátký popis zázraku, který pro něj Ježíš udělal. O to víc možná vyniká tento čin, toto Ježíšovo znamení, že není zabaleno do mnoha slov, ve kterých by se mohla ztratit podstata, to nejdůležitější. Snad se i chtěl co nejmenším počtem slov vyhnout problémům s farizeji, že by mohli něco z toho, co řekne, proti němu zneužít.

Kvůli tomuto zázraku došlo k rozporům mezi farizeji (v. 16). Jedni tvrdili, že Ježíš „není od Boha, protože nezachovává sobotu“, druzí se naopak ptali, „jak by mohl hříšný člověk činit taková znamení“, kdyby nepocházel od Boha (v. 16). Je to velmi zvláštní situace: všichni farizeové vědí, že uzdravovat může jen Bůh a že hříšný člověk nemůže činit taková znamení. Přesto část z nich je přesvědčena o tom, že je Ježíš hříšník, protože nezachovává sobotu⁷⁴. To je logika některých farizeů.

Zajímavé je, že farizeové v tuto chvíli nezpochybňují fakt zázračného nabytí zraku – vždyť ho přivedli ti, kteří ho znali jako slepého, pravděpodobně jeho sousedé a známí. Sami farizeové se ptají slepého, za koho Ježíše pokládá, když mu *otevřel oči* (v. 17). Tedy v tuto chvíli zázrak uznávají. Teprve později⁷⁵ začínají farizeové pochybovat, že tento člověk vůbec někdy slepý byl a volají k výslechu jeho rodiče (v. 18).

Farizeové tedy nejsou v úžasu, neděkují Bohu a neklaní se mu, natož aby je tento skutek vedl k poznání Ježíše jako očekávaného Mesiáše, Boží Syna. Jediné, co je⁷⁶ zajímavé, je to, že Ježíš udělal zázrak v „nevhodnou“ dobu, tj. v sobotu. Domnívají se, že Ježíš nemůže pocházet od Boha, protože nedodrжуje sobotu v jejich pojetí, podle jejich představ. Je zajímavé, kam se později vytratila ta část farizeů, která se zde ptala „jak by mohl hříšný člověk činit taková znamení?“ (v. 16). Byla to mlčící většina či spíše menšina, která ze strachu před ostatními farizeji, ze strachu o své vlastní postavení nebo ze strachu před vyloučením ze synagógy už příště raději své mínění nahlas neventilovala?⁷⁷ Anebo se ostatním farizeům podařilo je přesvědčit, „přetáhnout“ na svou stranu nebo alespoň umlčet, ať už natolik přesvědčivými argumenty nebo jen výše zmíněným strachem? To nevíme, zdá se však, že v následujícím vývoji situace kolem

⁷⁴ Ježíš je však „nad Zákonem“. Je „pánem nad sobotou“ (srv. Lk 6,5). Farizeové ale nadřazovali předpisy zákona nad jejich smysl, dokonce i nad Boží skutky. Ježíš na jiném místě farizeům na výtku sobotního uzdravení odpovídá, že jeho „Otec pracuje bez přestání“, a proto i on pracuje (J 5,17).

⁷⁵ Zřejmě protože už nevěděli, co s tímto Ježíšovým skutkem dělat, jak si ho mají vykládat.

⁷⁶ Tedy přesněji řečeno: část z nich (srov. J 9,16).

⁷⁷ Podobně jako Nikodém a Josef z Arimatie byli „ze strachu před Židy“ pouze tajnými Ježíšovými učedníky.

Ježíše již farizeové alespoň navenek vystupují „jako jeden muž“ – jednotně, tedy proti Ježíši.

Protože se farizeové nemohli mezi sebou dohodnout, zeptali se dříve slepého muže na jeho názor, za koho Ježíše pokládá, když ho uzdravil (v. 17). Dostali odpověď, která je zároveň vyznáním – „je to prorok“ (v. 17). Vidíme postupný růst víry uzdraveného: již o Ježíši nemluví jako o člověku, ale jako o proroku.

Farizeové si našli na celé záležitosti relativní „maličkost“, a té se pevně drží. Nesvěcení soboty samozřejmě není maličkost, protože se týká dodržování Zákona daného Bohem. Nicméně v židovském chápání bylo také známo, že člověk, který není od Boha, nemůže nikoho uzdravit. Tento rozpor farizeové nebyli ochotní vyřešit jinak než odmítnutím Ježíše. Jeho neuznání za Mesiáše podepírají Božím zákonem – kdyby byl od Boha, světil by sobotu⁷⁸. Na jiném místě Písma se jich však Ježíš ve stejné souvislosti (sobotní uzdravení) ptá: ta žena, kterou satan držel spoutanou osmnáct let, neměla být osvobozena v sobotu? Sám je usvědčuje z toho, že každý z nich v sobotu jde, odváže vola nebo osla od žlabu a vede ho napájet, čím spíše by tato trpící žena neměla být vysvobozena ze satanových pout v den svatý, v den sobotní⁷⁹. V Markově evangeliu čteme, že se Ježíš ptal farizeů, zda je dovoleno v sobotu jednat dobře, nebo zle, život zachránit nebo utratit⁸⁰ – to je totiž smysl Zákona. Záleží, zda konáme dobro nebo zlo. Farizeové však lpí pouze na předpisu samotném, a tím míjejí jeho smysl⁸¹. A nejen to: díky tomu, že se drží předpisu a své představy Mesiáše, toho skutečného Mesiáše míjejí. Dokonce se radí, že ho kvůli jeho zázračným skutkům zabijí.⁸² Nic je nemůže přesvědčit o tom, že Ježíš je Poslaný Bohem⁸³. Ani když vzkřísí Lazara z mrtvých⁸⁴. Zde dokonce velekněží a farizeové svolali radu a tázali se mezi sebou, co

⁷⁸ Nemohu se ubránit aktualizací poznámce, že dnes se podle mého názoru mnohdy tímto způsobem chovají lidé, kteří mají blízko k hnutí FSSPX.

⁷⁹ Srov. Lk 13,15-16.

⁸⁰ Mk 3,4-5.

⁸¹ Ježíš se marně snaží vysvětlit farizeům smysl zákona i v Matoušově evangeliu, a to na příkladu jediné ovečky (poukazuje tím na její vysokou cenu, na její vzácnost), která by nějakému člověku spadla do jámy – přece by ji také ihned vytáhl a nečekal by, až skončí sobota. Člověk má nesrovnatelně větší cenu, proto je v sobotu dovoleno konat dobře (srov. Mt 12,11-12). Zde opět vidíme Ježíšovu lásku a jeho soucit. To, že uzdravuje v sobotu, není „planá provokace“. Nechce, aby ten člověk ještě další den trpěl. Koná skutky svého Otce, koná dobro, a to se v sobotu může. Na jiném místě v evangeliu se Ježíš farizeů ptá, jestliže člověk v sobotu přijmout obřizku, proč se na něho zlobí, když v sobotu uzdravil celého člověka? (srov. J 7,23-24).

⁸² Mk 3,6.

⁸³ Jen výjimky jako např. Nikodém dokázaly uznat: „Mistře, víme, že jsi učitel, který přišel od Boha.“ (Srov. J 3,2).

⁸⁴ Srov. J 11,43-44.

budou dělat, když „ten člověk“ činí mnohá znamení⁸⁵. A dospěli k rozhodnutí zabít Ježíše⁸⁶ i Lazara⁸⁷, kvůli němuž v Ježíše uvěřilo mnoho lidí. Je tragické, když se lidé „radí na Boha“. A snad ještě tragičtější je, když při své přisnositi ve výkladu Zákona mají problém s uzdravením v sobotu, ale nevdají jim zabít člověka.

Ani velký zázrak včetně výslechu uzdraveného muže farizee nepřivádí k poznání pravdy a k přijetí Ježíše. Jsou však částečně rozděleni v tom, zda Ježíš pochází od Boha nebo ne, proto mezi nimi došlo k roztržce. Dále zde čteme první popis zázraku farizeům a první vyznání víry uzdraveného muže, ještě v počátečním stadiu. Skutečnost uzdravení vede bývalého slepce k uvědomování si toho, kým Ježíš je – v tuto chvíli ho pokládá za proroka. Naopak farizee vede tatáž skutečnost k odmítání Ježíše, zprvu nejistému a rozpačitému. V následujících úryvcích uvidíme, že čím více pravdy a světla září z uzdraveného muže (čím více se blíží plnému poznání a přijetí Krista), tím více se farizeové zatvrzují a brání svou pravdu navzdory evidentní skutečnosti, kterou nelze popřít.

2.4 Farizeové a rodiče slepého (v. 18–23)

¹⁸Židé nevěřili, že byl slepý a že prohlédl, dokud si nezavolali jeho rodiče

¹⁹a nezeptali se jich: „Je to váš syn, o němž říkáte, že se narodil slepý? Jak to, že nyní vidí?“

²⁰Rodiče odpověděli: „Víme, že je to náš syn a že se narodil slepý.

²¹Jak to, že nyní vidí, to nevíme, a kdo mu otevřel oči, také nevíme. Jeho se zeptejte, je dospělý, ať mluví sám za sebe!“

²²To řekli jeho rodiče, protože se báli Židů, neboť Židé se již usnesli, aby ten, kdo Ježíše vyzná jako Mesiáše, byl vyloučen ze synagógy.

²³Proto řekli jeho rodiče: Je dospělý, zeptejte se ho!

Nedůvěra farizeů vůči slepému muži (a především – byť namířená nepřímo – nedůvěra farizeů vůči Ježíši, který je původcem zázraku) je vede k dalšímu kroku, a tím je předvolání rodičů tohoto muže dříve slepého.

⁸⁵ Srov. J 11,47.

⁸⁶ Srov. J 11,53.

⁸⁷ Srov. J 12,10-11.

Židé (již ne „farizeové“, změna označení⁸⁸, v. 18) nechtěli uvěřit, že se narodil slepý a že nyní vidí, proto si zavolali rodiče tohoto muže (v. 18) a ptali se jich, jestli ten uzdravený slepý muž je skutečně jejich syn, který se již narodil slepý (v. 19). V obratu „o němž říkáte, že se narodil slepý“ (v. 19) můžeme vycítit nedůvěru farizeů⁸⁹. A dále se jedním dechem (aniž by dali prostor rodičům odpovědět) ptají, jak se to stalo, že nyní vidí (v. 19). Touto otázkou sami sobě protirečí⁹⁰, navíc v podstatě volají k odpovědnosti za zázrak rodiče. Očekávali pravděpodobně nějaké brzké rozuzlení situace, např. přiznání rodičů, že to není jejich syn (došlo k záměně osob, omylu), že se nenarodil slepý (nebyl slepý od narození), nebo že částečně viděl (nebyl úplně slepý). Ale situace pro ně byla tak záhadná a byli z ní zřejmě natolik zmatení, že zároveň (i přes nedůvěru, kterou je cítit z první otázky, v. 19), po nich chtějí vyjádření, jak se to stalo, že vidí.

Zajímavé je, že předtím neměli pochybnost o jeho uzdravení, jen řešili, zda je Ježíš od Boha anebo není, zda je hříšník (v. 16⁹¹). A nakonec farizeové nepochybovali ani zde – poté, co vyslechli rodiče muže dříve slepého (v. 18.20). Přesto odporují poznané pravdě a tím se staví proti Bohu.

Až do tohoto bodu (v. 18–19) by bylo možné farizee pochopit⁹². Avšak jejich pozdější kontinuální neschopnost uznat tak velký, lidsky nevysvětlitelný zázrak, je zarážející. Je to zaslepenost „vidících“, tedy těch, kteří si myslí, že vše vidí a vědí správně, že mají „výkladový manuál“ na Boha. Ježíš je však světlem světa, které nejen osvětluje temnotu lidských srdcí, ale při tom paradoxně některá srdce a oči místo prosvětlení spíše jakoby zatemňuje⁹³. Přesněji vyjádřeno nezatemňuje Ježíš, ale je to právě neochota lidí přijmout Ježíše, je to neochota hledat pravdu, otvírat se jí, vnímat ji. Ježíšovo světlo až oslepuje, a někteří lidé se jeho přijetí dlouho brání. Podobně jsme se v předchozí podkapitole dívali na příklad apoštola Pavla, který nakonec nemohl odolat světlou z nebe a obrátil se, otevřel své srdce pro Ježíše.

Následuje diplomatická odpověď rodičů – přiznávají, že je to jejich syn a že se narodil slepý (v. 20). Bližší podrobnosti ohledně uzdravení svého syna podle svých slov neznají (tedy jak se to stalo a kdo to způsobil, to „nevíme“, v. 21) a odkazují na svého

⁸⁸ Je to nepřátelské oslovení, jedná se o pojmenování Ježíšových nepřátel – těch, kteří vědomě odporují pravdě, resp. Vtělené Pravdě.

⁸⁹ Jakoby tím skoro říkali: „Vy to tvrdíte, ale kdo ví, jak to bylo“.

⁹⁰ Nevěří totiž, že byl slepý, ale zároveň se ptají, jak to, že teď vidí.

⁹¹ Někteří z farizeů říkali: „Ten člověk není od Boha, protože nezachovává sobotu.“ Jiní naopak říkali: „Jak by mohl hříšný člověk činit taková znamení?“ A došlo mezi nimi k roztržce. (J 9,16).

⁹² Nakonec i katolická církev dnes při uznávání zázraku hledá nejprve jiná, přirozená vysvětlení.

⁹³ „On jest dán k pádu i k povstání mnohých v Izraeli a jako znamení, kterému se budou vzpírat.“ (Lk 2,34).

syna s tím, že je dospělý a může mluvit sám za sebe, ať se zeptají jeho (v. 21). Jistěže syn může nejlépe celou situaci osvětlit, můžeme se však ptát, zda rodiče mluví pravdu, když říkají, že nevědí, proč jejich syn najednou vidí a kdo je ten, kdo mu otevřel oči (v. 21). Těžko si představit – zejména v dané kultuře kladoucí důraz na rodinné vazby – že by syn tak zásadní událost pro jeho život nesdílel se svými rodiči.

Jak se ale zdá z následujících „vysvětlujících“ veršů (v. 22–23), rodiče dobře věděli, co se stalo⁹⁴. To, co řekli, bylo řečeno jen ze strachu před Židy (v. 22–23). Vidíme tady také, že dotazování ze strany farizeů je vlastně jen záminka, předem zinscenovaný proces. Farizeové totiž ve skutečnosti vůbec nehledají pravdu, v tomto ohledu jsou si jisti – vždyť se již usnesli, že kdokoli uzná Ježíše za Mesiáše, bude vyloučen ze synagógy (v. 22).

Na konci úryvku je znovu zdůrazněno, že se rodiče báli Židů (v. 23). Měli tedy velký strach – vzhledem k tomu, že je tato skutečnost v evangeliu zmiňována již podruhé, a to ve verších následujících těsně po sobě (v. 22–23). Reakci rodičů lze popsat také jako rozhodnutí raději „potopit“, vydat svého syna, jakoby se ho možná až zříct, než aby měli sami problémy⁹⁵. Možná tomuto zázračnému uzdravení ani nerozuměli. Nepoznali Ježíše jako svého Pána, tak proč by s tím měli mít problémy. Jen ať si to syn vyřídí sám, vždyť je dospělý.

Proč došli farizeové k tak radikálnímu opatření, „aby ten, kdo Ježíše vyzná jako Mesiáše, byl vyloučen ze synagógy“ (v. 22)? Čím je Ježíš ohrožoval? Báli se, že přijdou o svou autoritu, pozici ve společnosti? Byla to pýcha, závist, touha škodit, osobní antipatie? Bylo to kvůli tomu, že je Ježíš osobně mnohokrát káral? Nebo tou příčinou byl fanatismus, přesvědčení o vlastní pravdě, o tom, že právě tímto způsobem nejlépe slouží Bohu? Co vlastně v jejich pojetí znamenalo sloužit Bohu? Nemáme i my své vlastní představy a osvědčená kritéria (jak bude vypadat Mesiáš atd.), z kterých neuhneme, ani když před námi stojí Boží Syn?⁹⁶

⁹⁴ A je pravděpodobné, že věděli i to, kdo uzdravil jejich syna. Vyplývalo by to z Janovy poznámky „To řekli jeho rodiče, protože se báli Židů, neboť Židé se již usnesli, aby ten, kdo *Ježíše* vyzná jako Mesiáše, byl vyloučen ze synagógy.“ (J 9,22).

⁹⁵ „Vydá na smrt bratr bratra a otec dítě, povstanou děti proti rodičům a připraví je o život. Budou vás všichni nenávidět pro mé jméno.“ (Mt 10,21-22).

⁹⁶ Zajímavým shledávám, že se téměř nikdo z farizeů nenamáhal zjistit, kde se Ježíš narodil, že to bylo v judském Betlémě. Tedy přesně podle předpovědi proroka Micheáše (srov. Mi 5,1). Farizeům stačilo, že vědí, kde Ježíš žil doteď (Nazaret) a že „vědí, kdo je jeho otec“ – že znali Josefa, Ježíšova adoptivního otce či snad lépe pěstouna.

Proč jim zrovna Ježíš, nevinný Boží Beránek, byl takovým trnem v oku? Protože poukazoval na jejich pokrytectví? Nebo jen neodpovídal jejich představě Mesiáše? Není to absurdní, vyloučit ze synagogy toho, kdo uzná Božího Mesiáše za Mesiáše? Anebo to jen předznamenává odštěpení křesťanství od židovství? A stejně tak se v tom naplňují Ježíšova slova, že nepřišel na zem přinést pokoj, ale meč, rozdělení? Nevíme, za jak dlouho po uzdravení slepého muže se farizeové dotazovali jeho rodičů, ale podle kontextu se zdá, že to nemohlo být ten samý den, protože „Židé se již usnesli, aby ten, kdo Ježíše vyzná jako Mesiáše, byl vyloučen ze synagogy“ (v. 22). Farizeové se totiž už domluvili, a mezi lidmi se o tom vědělo – oboje nějaký čas trvá, nemohlo to tedy být podle mého názoru v tentýž den.

A jak uvidíme později, farizeům nestačilo ani toto prohlášení jeho rodičů (že je to opravdu jejich syn a že se již slepý narodil), znovu předvolávají ještě toho dříve slepého muže (v. 24+26).

Ani předvolání rodičů nevnese farizeům větší světlo do této záležitosti. Jen upadají zřejmě do ještě většího zmatku a tmy. Marně hledají světlo, když světlo světa odmítají spatřit. Nejsou ochotni přijmout pravdu, ať je jakákoli, a to i když neodpovídá jejich představě Mesiáše. Pochybnosti farizeů však nejsou pochybnostmi člověka hledajícího pravdu, které by ho vedly ke spáse. Naopak, vedou je krok za krokem k větší zatvrzelosti, jak uvidíme později. Farizeové se domnívají, že vědí, kde je pravda, ale jsou zmateni z toho, že si ji přes sebevětší snahu nemohou potvrdit.

2.5 Farizeové a slepý člověk podruhé (v. 24–34)

²⁴Zavolali tedy ještě jednou toho člověka, který byl dříve slepý, a řekli mu: „Vyznej před Bohem pravdu! My víme, že ten člověk je hříšník.“

²⁵Odpověděl: „Je-li hříšník, nevím; jedno však vím, že jsem byl slepý a nyní vidím.“

²⁶Řekli mu: „Co s tebou učinil? Jak ti otevřel oči?“

²⁷Odpověděl jim: „Již jsem vám to řekl, ale vy jste to nevzali na vědomí. Proč to chcete slyšet znovu? Chcete se snad i vy stát jeho učedníky?“

²⁸Osopili se na něho: „Ty jsi jeho učedník, ale my jsme učedníci Mojžíšovi.“

²⁹My víme, že k Mojžíšovi mluvil Bůh, o tomhle však nevíme, odkud je.“

³⁰Ten člověk jim odpověděl: „To je právě divné: Vy nevíte, odkud je – a otevřel mi oči!“

³¹Víme, že hříšníky Bůh neslyší; slyší však toho, kdo ho ctí a činí jeho vůli.

³²Co je svět světem, nebylo slýcháno, že by někdo otevřel oči slepého od narození.

³³Kdyby tento člověk nebyl od Boha, nemohl by nic takového učinit.“

³⁴Odpověděli mu: „Celý ses narodil v hříchu, a nás chceš poučovat?“ A vyhnali ho.

V dalším obraze jsme svědky již druhého výslechu bývalého slepce. Farizeové mu přikazují, aby vyznal před Bohem pravdu. Když to však udělá, vyženou ho, neboť celá jeho výpověď se velmi liší od toho, co chtěli slyšet. Ježíšovo světlo zářící z uzdraveného muže, který zde svědčí o víře v Ježíše⁹⁷, je paradoxně přivádí k ještě větší zatvrzlosti a definitivnímu odmítnutí Ježíše.

Vidíme zde předznamenání zápasu mezi židovstvím a křesťanstvím. Zřejmě se jedná o ukázkovou modelovou situaci. Slepý evangelizuje, tzn. zvěstuje farizeům zprávu o Ježíši, vlastně je vyučuje⁹⁸. Velmi dobře také argumentuje a odráží útoky farizeů, obzvláště když uvážíme, že nemá žádné teologické vzdělání, pouze podává svědectví na základě své osobní zkušenosti s Ježíšem⁹⁹.

Farizeové již tedy dříve vyslechli známé (v. 13) i rodiče (v. 19) nevidomého, a nyní si již podruhé¹⁰⁰ volají jeho samotného (v. 15). Cítíme zde jejich velkou bezradnost před zázrakem, který se stal¹⁰¹. Tváří se, že hledají pravdu, ale spolu se zvoláním „Vyznej“ prozrazují svou vlastní zatvrzlost: „My víme, že ten člověk je hříšník¹⁰².“ (v. 24). Přesvědčení o Ježíšově hříšnosti vyplývá z toho, že nesvětí sobotu podle měřítek farizeů, resp. podle jejich výkladu Zákona. Objevujeme zde velké pokrytectví: připisují Ježíši hřích, ale svůj vlastní hřích nevidí¹⁰³. Jednají tak, jakoby sami nebyli hříšní. Je to vnitřní i vnější postoj, kterým sami sobě brání přijmout Ježíše. Vidí zázrak, ale ve skutečnosti ho nevidí a ani nechtějí vidět, takže marně hledají jiné vysvětlení. Nechtějí

⁹⁷ Vidíme zde velký pokrok v jeho cestě víry směřující k plnému přijetí Ježíše.

⁹⁸ Celá devátá kapitola je křestní katechezí, příkladem vyučování v janovské komunitě.

⁹⁹ Ježíš říká učedníkům na rozloučenou: „Věřte mi, že já jsem v Otci a Otec ve mně; ne-li, věřte aspoň pro ty skutky!“ (Srov. J 14,11). Uzdravený slepý muž začíná Ježíši věřit právě pro znamení, které pro něj vykonal.

¹⁰⁰ Resp. „ještě jednou“ (srov. J 9,24). Tento obrat dává tušit, že to možná neznamenalo teprve „podruhé“, ale mohlo to být již potřetí či počtvrté. Zdá se totiž pravděpodobné, že farizeové uzdraveného slepce předvolali k výslechu víckrát, i když to evangelista přímo nezaznamenal. Vypadá to ale, že kdyby ho volali teprve podruhé, použil by jiné slovní spojení, např. „znovu“, „podruhé“, nikoli právě „ještě jednou“.

¹⁰¹ Bohužel je zázrak nevede k tomu, aby padli na kolena a chválili Boha.

¹⁰² Ježíš říká na jiném místě Janova evangelia: „Já mluvím pravdu, a proto mi nevěříte. *Kdo z vás mě usvědčí z hříchu?* Mluvím-li pravdu, proč mi nevěříte? Kdo je z Boha, slyší Boží řeč. Vy proto neslyšíte, že z Boha nejste.“ (J 8,45-47). Farizeové se sice domnívají, že je Ježíš hříšník, ale nemohou ho z žádného hříchu usvědčit. Nejsou „z Boha“, proto nerozumí Ježíšovi, který pochází od Boha.

¹⁰³ Je to zřejmě součástí jejich „hříšného zaslepení“. SCHNACKENBURG Rudolf: Das Johannesevangelium, s. 302.

poznat pravdu - sami „nevcházejí“ a těm, kteří by chtěli „vejít“, v tom intenzivně brání¹⁰⁴, jak budeme číst později v usnesení o vyloučení ze synagogy (v. 22). Odsuzují světlo světa. Povýšili se nad samotného Boha. Můžeme zde demaskovat jejich pýchu a zaslepenost. Nechtějí Mesiáše, který neodpovídá jejich představám. Nerozpoznávají ani pro ty skutky¹⁰⁵, že mají před sebou Ježíše *Poslaného* Hospodinem, natož aby rozpoznali vtěleného Božího Syna, jednoho z Trojice.

Uzdravený muž na námitku farizeů (v. 24) říká: „Je-li hříšník, nevím.“ (v. 25) a ukazuje na Ježíšův mocný čin: „Jedno však vím, že jsem byl slepý a nyní vidím.“ (v. 25). Farizeové na něj ale dále dotírají, naléhají. Vypytávají se: „Co s tebou učinil? Jak ti otevřel oči?“ (v. 26). Zdá se, že se farizeové v celém příběhu dopouštějí značné nekonzistentnosti - zázraku střídavě věří a nevěří, resp. připouštějí ho a odmítají přesně podle toho, jak se jim to zrovna „hodí“. Na začátku tohoto úryvku vyzvou nevidomého k tomu, aby jim pověděl pravdu, odkazují ho na Boha, před kterým musí mluvit pravdu, zároveň ale dodávají, že vědí, že Ježíš je hříšník. O chvíli později se však již uzdraveného ptají, co s ním Ježíš udělal, jakým způsobem mu otevřel oči. Tedy zde to vypadá, že pro změnu věří tomu, že byl slepý a nyní vidí (v. 26). Vědí, že *něco* se stalo, ale způsob, *jak* se to stalo, nemohou přijmout. Proto se ptají stále znovu na tytéž otázky. A přesto nechápou. Točí se v kruhu vlastních otázek a zaslepení, aniž by mohli najít správnou odpověď, protože tu předem zavrhlí¹⁰⁶.

Dříve slepý tuto situaci reflektuje a výstižně ji komentuje: „Již jsem vám to řekl, ale vy jste to *nevzali na vědomí*.“ (v. 27). Je možné věci vidět, slyšet, zažít, klidně i být nepřímým svědkem zázraku, a přesto nevidět, nevědět, nechápat, nevzít na vědomí (v. 27). Ptá se jich, proč to chtějí slyšet znovu a jestli se snad i oni, farizeové, chtějí stát Ježíšovými učedníky (v. 27). Zřejmě se nejedná o naivní otázku, ale snad o ironii až výsměch. Farizeové to pochopili, jejich reakcí je hněv a obvinění, že je Ježíšův učedník (tedy „heretik“), zatímco oni jsou následovníci Mojžíše (tedy ti správní a jediní pravověrní, v. 28). V tomto „osopení se“ na dříve slepého můžeme zahlédnout postoj farizeů, jejich přesvědčení „my jsme něco lepšího, něco víc“ – jejich nadřazenost nad ostatní, a zejména nad uzdraveného, který si stejně svou slepotu přece zavinil svým hříchem sám. A vlastně zde vidíme i další povýšení se farizeů nad Ježíše, který tohoto

¹⁰⁴ Srov. Lk 11,52.

¹⁰⁵ Srov. J 14,11.

¹⁰⁶ Srov. Ž 118,22.

muže uzdravil, protože by přece měl vědět, že si svou situaci zavinil sám a neuzdravovat ho.

Dříve slepý muž však dále argumentuje poukazem na Ježíšův skutek: „To je právě divné: Vy¹⁰⁷ nevíte, odkud je – a otevřel mi oči!“ (v. 30). Tedy Židé (natož vzdělání farizeové) by měli být schopni rozpoznat podle skutků Boží působení, původ Ježíše z nebe, „shůry“¹⁰⁸. Vždy v minulosti Izraele byly skutky bezpečným poznávacím znamením, které jim pomáhalo rozlišovat, kdo je od Boha a kdo není. Z nepochopitelného důvodu to náboženské autority u Ježíše odmítají vidět.

Uzdravený muž dále pokračuje: „Víme, že hříšníky Bůh neslyší; slyší však toho, kdo ho ctí a činí jeho vůli.“ (v. 31). Hříšníky Bůh neslyší, ale Ježíše slyšel, tedy Ježíš není hříšník. Bůh slyší toho, kdo ho ctí a činí jeho vůli, a to je právě Ježíš. To je opravdu geniální argumentace: jednoduchá (vždyť je to jen jedna věta), a přesto teologicky propracovaná. Nevidomý ale jistě nebyl teologicky vzdělaný – je zde tedy vlitá inspirace, a kromě toho můžeme zřejmě zahlédnout způsob vyučování janovské školy¹⁰⁹.

Uzdravený muž dále brání Ježíše, čímž vlastně začíná zvěstovat evangelium¹¹⁰ (v. 32–33). Vidíme tedy, že jeho víra nadále roste. Farizeové byli zřejmě tak konsternováni, že nestihli ani zareagovat. To se jim podařilo až později, kdy se naplno probudila jejich zloba vedoucí k jeho vyhnání (v. 34). Pomyslný vrchol „drzosti“ zřejmě pro farizee tvořila věta: „Kdyby tento člověk nebyl od Boha, nemohl by nic takového učinit.“ (v. 33), neboť tu otevřeně prohlašuje Ježíše za člověka od Boha, potažmo za Mesiáše. Když farizeové již neměli racionální argumenty a úhel pohledu dříve nevidomého muže odmítali akceptovat (přestože právě kvůli jeho svědectví si ho přece předvolali), snížili se k degradaci jeho osoby¹¹¹. Z důvodu jeho předchozí slepoty¹¹² a jejího tradičně židovského výkladu ho označují za hříšníka, od kterého je drzost, že je chce poučovat, a vyhánějí ho (v. 34).

¹⁰⁷ Je zde zdůrazněno zájmeno „vy“. V kontextu celé věty to vypadá („to je právě divné: Vy nevíte, odkud je“), jakoby tím nevidomý sděloval, že jen farizeové nevědí, odkud Ježíš je. On sám však ví, že Ježíš pochází od Boha.

¹⁰⁸ Strom se pozná po ovoci (srov. Mt 7,17-18).

¹⁰⁹ Jedná se o křestní katechezi - evangelium je čteno při 4. postní neděli při přípravě katechumenů ke křtu.

¹¹⁰ „Co je svět světem, nebylo slýcháno, že by někdo otevřel oči slepého od narození. Kdyby tento člověk nebyl od Boha, nemohl by nic takového učinit.“ (Srov. J 9,32-33).

¹¹¹ Ostatně to není poprvé, farizeové takto jednali již dříve, srov. J 7,47-49.52.

¹¹² O této slepotě však střídavě pochybují ve snaze ji popřít, a tak sami sebe usvědčují z nekonzistentnosti.

V novém výsledku dříve slepého muže jsme pozorovali rostoucí zaslepenost a zášť farizeů, jejich neschopnost otevřít oči pro Ježíše i neschopnost opustit svou pýchu¹¹³ a vlastní zavedená kritéria toho, co je a co není od Boha. Všimli jsme si rostoucí víry nevidomého, kterou neohroženě vyznává: prohlašuje, že Ježíš pochází od Boha, neboť od počátku světa se nestalo, že by někdo uzdravil oči slepého od narození (v. 32). Je to jeho pravdivost tváří tvář mocným tohoto světa, i když to znamená osobní ponížení (okamžité vyhnání) a následné problémy, které se dají očekávat (vyloučení ze synagogy). Již zde se projevuje to, co Ježíš sám předpověděl – bude zdrojem konfliktu mezi lidmi¹¹⁴.

Zároveň tato situace může být pro křesťany povzbuzením: když i Ježíš, tak nevinný, je považován za hříšníka, a když jsou jeho následovníci zostuzováni, vyháněni a pronásledováni, pravděpodobně se to bude dít i nám; nemělo by nás to tedy překvapit. Jak ale uvidíme v následujícím úryvku, nikdy nejsme v této situaci sami. Ježíš ví, že nás vyhnali a sám nás aktivně vyhledává. Navíc tím vším prošel již dávno před námi, máme soucitného velekněze¹¹⁵.

2.6 Ježíš vyhledává slepého (v. 35–39)

³⁵Ježíš se dověděl, že ho vyhnali; vyhledal ho a řekl mu: „Věříš v Syna člověka?“

³⁶Odpověděl: „A kdo je to, pane, abych v něho uvěřil?“

³⁷Ježíš mu řekl: „Vidíš ho; je to ten, kdo s tebou mluví.“

³⁸On na to řekl: „Věřím, Pane,“ a padl před ním na kolena.

³⁹Ježíš řekl: „Přišel jsem na tento svět k soudu: aby ti, kdo nevidí, viděli, a ti, kdo vidí, byli slepí.“

Farizeové nemohli snést pravdu, proto uzdraveného muže vyhnali. Nyní v Janově evangeliu následuje další obraz: Ježíš vyhledává slepého, který k němu neměl sám od sebe přístup. Nevěděl, kde Ježíše hledat (v. 12). Ježíš ho tedy vyhledává sám. Zpočátku

¹¹³ Myslíme tím pýchu farizeů, kteří se domnívali, že všechno vědí nejlépe. Vždyť jsou přece náboženskými autoritami, proto se pasovali i do role „odborníků na Boha“. Tento svůj tragický omyl většina tehdejších náboženských vůdců (kromě několika tajných Ježíšových učedníků) bohužel nikdy neodhalila.

¹¹⁴ Zde v tomto případě se jedná o konflikt mezi farizeji a uzdraveným slepcem, i v tom se však odráží Ježíšova slova, že nepřišel dát na zem pokoj, ale rozdělení (srov. Lk 12,51-53).

¹¹⁵ Srov. Žd 4,15.

pomalu zrající víra uzdraveného v tomto úryvku díky přímému setkání s Ježíšem dospívá ke svému vrcholu, kterým je uznání Ježíše jako svého Pána, očekávaného Mesiáše. Zároveň se můžeme domnívat, že je tu dvojitý Ježíšův motiv: dát se plně poznat, zjevit svou slávu, dát plnost víry uzdravenému slepci, a zároveň se jedná neoddelitelně i o Ježíšův soucit¹¹⁶, snad můžeme říct až o touhu potěšit slepého – poskytnout mu určitou satisfakci za jeho pokoření a odmítnutí kvůli Ježíši¹¹⁷.

Od koho se Ježíš dozvěděl, že farizeové toho uzdraveného muže vyhnali (v. 35)? A co ještě se doslechl? On to jako Bůh a zároveň člověk přece musel vědět, že ho vyhnali a proč. Musel vědět i to, co přesně farizeům tento dříve nevidomý říkal, jaké podával svědectví o Ježíši. Přesto evangelista zaznamenal, že se to Ježíš „dověděl“ (v. 35). Má to tedy nějaký význam. Snad to může odkazovat na někoho z farizeů, kdo byl tajným Ježíšovým učedníkem a tuto zprávu mu podal? Snad to mohl být Nikodém? Nevíme, pohybujeme se pouze v rovině spekulací a hypotéz. Nicméně je možné z toho vyvodit, že se tato zpráva „rozkřikla“: o kauze uzdravení muže, slepého od narození, a o jeho následném konfliktu s farizeji se mezi lidmi mluvilo.

Ježíš tedy vyhledal dříve slepého muže a zeptal se ho, jestli věří „v Syna člověka“ (v. 35). Věděl, že je blízko tomu v Něho uvěřit, že má srdce otevřené. Chtěl se mu plně dát poznat jako Pán a Spasitel, jako Mesiáš. A zřejmě chtěl na svou otázku také slyšet svobodnou lidskou odpověď. Snad v tom hledání člověka hrálo roli i Ježíšovo porozumění pro toho, kdo o něm svědčí, ale nenachází pochopení (v. 35).

Zdá se, že pro tohoto muže byla Ježíšova otázka velmi důležitá: vždyť ho uzdravil! Ptá-li se ho teď Ježíš, jestli věří v Syna člověka a on netuší, o kom mluví, kdo by to mohl být, tak chce jen vědět, kdo to je, aby v něj mohl uvěřit (v. 36). Ve své otázce oslovuje Ježíše „pane“ (v. 36) – je ochotný přijmout Syna člověka, ale ještě ho nerozpoznává v Ježíši. Neví, že právě stojí před Mesiášem, na kterého čekaly celé generace jeho předků.

Ježíš odpovídá na jeho otázku i na jeho ochotu přijmout Syna člověka, ať už to bude kdokoli. Říká mu: „Vidíš ho...“ (v. 37) – tvoje uzdravené oči ho vidí. Odvolává se na zázrak, který pro něj udělal, tj. že vidí! K tomu ho Ježíš uzdravil, aby na tomto mocném skutku přišel k poznání Ježíše jako svého Pána, který mu dává světlo očí pro život pozemský i nebeský. A dále mu Ježíš zjevuje, že „je to ten, kdo s tebou mluví“ (v. 37).

¹¹⁶ Vždyť bývalého nevidomého vyhledává právě proto, že se dozvěděl o jeho vyhnání u farizeů (srov. J 9,35a).

¹¹⁷ Srov. J 9,34.

Jakoby to popisoval muži ještě slepému: neřekne „Jsem to já“ (či „stojím před tebou“), ale popisuje sám sebe jeho očima, očima slepého, aby porozuměl. Mluví sám o sobě jakoby zvenku, jako o někom jiném¹¹⁸. Ježíš tímto způsobem odkazuje na jeho smysly: na uzdravený zrak i na jeho sluch. Zdůrazňuje tedy, že Syn člověka je mu na dosah. Právě ho vidí a slyší, hovoří se Synem člověka.

V momentě, kdy mu Ježíš prozradí, že ten tajemný „Syn člověka“ je On sám (v. 37), dříve slepý ihned zvolá: „Věřím, Pane“ (v. 38). Toto je nejvyšší stupeň jeho prohlédnutí: okamžitě vyznává svou víru v Ježíše a padá před ním na kolena (v. 38). Svou víru tedy dokládá tímto odevzdaným tělesným postojem, který znamená gesto vzdání božské úcty. Dále si můžeme povšimnout, že zde evangelista píše „Pane“ s velkým písmenem: již to není oslovení náhodného kolemjdoucího, ale skutečné vyznání Pána, Mesiáše, což je christologický titul.

Ježíš následně říká, že přišel na tento svět k soudu, „aby ti, kdo nevidí, viděli, a ti, kdo vidí, byli slepí“ (v. 39). Ježíš v této větě podle mého názoru shrnuje celý příběh slepého muže a snad i příběh vlastního života. Skutečně přišel, aby těm, kteří nevidí, dal světlo (podobně jako tomuto uzdravenému slepci) a aby ti, kteří vidí¹¹⁹, se dívali, a přesto nic neviděli (podobně jako farizeové).

Soubor dvou otázek a dvou odpovědí – tak málo stačilo, aby dříve slepý muž Ježíše přijal. Farizeům nestačilo několik výslechů a mnoho otázek k tomu, aby našli pravdu a přijali Ježíše. Je zde vidět, že otevřenému srdci stačí velmi málo, jen náznak, jedna odpověď, aby uvěřilo. Ježíš se zde vlastně staví na stranu slepého muže, kterého farizeové obvinili po jednom výslechu, že se celý narodil v hříchu a chce je poučovat. Ne on, ale farizeové zůstávají v hříchu.

2.7 Ježíš a farizeové (v. 40–41)

⁴⁰Farizeové, kteří tam byli, to slyšeli a řekli mu: „Jsme snad i my slepí?“

⁴¹Ježíš jim odpověděl: „Kdybyste byli slepí, hřích byste neměli. Vy však říkáte: Vidíme. A tak zůstáváte v hříchu.“

¹¹⁸ A to v třetí osobě singuláru.

¹¹⁹ Resp. ti, kdo si myslí, že vidí. Skutečnost je však taková, že nehledají pravdu, proto odmítnutím Ježíše zůstávají dobrovolně v temnotě.

V předchozím úryvku jsme se dozvěděli o novém setkání Ježíše a dříve slepého muže. Uzdravený člověk uznává Ježíše jako Syna člověka a padá před ním na kolena. Ježíš mu poté říká: „Přišel jsem na tento svět k soudu: aby ti, kdo nevidí, viděli, a ti, kdo vidí, byli slepí.“ (v. 39). Na tento Ježíšův výrok reagují farizeové řečnickou otázkou, jestli jsou snad i oni slepí.

Je zvláštní, kde se najednou na scéně objevili farizeové (v. 40). Vždyť v předchozím kontextu čteme o Ježíši, který se „dověděl, že ho vyhnali“ a dříve nevidomého „vyhledal“ (v. 35). Snad byl tedy uzdravený muž v chrámě nebo na chrámovém nádvoří a tam děkoval Hospodinu? A je možné, že farizeové zrovna stáli v chrámu někde poblíž něho? Anebo snad cestou zahlédli Ježíše, někam spěchajícího, vydali se za ním a tak se stali svědky jejich rozhovoru? Nebo skutečně vstupují do děje až v okamžiku, kdy Ježíš říká dříve nevidomému, že přišel na svět proto, „aby ti, kteří nevidí, viděli, a ti, kdo vidí, byli slepí“? (v. 39). Nevíme, opět to zůstává pouhým předmětem hypotéz. Pro evangelistu to zřejmě nebylo důležité.

Ještě podivnější však je, když se farizeové ptají Ježíše, zda jsou slepí. Zdá se, že si tento Ježíšův výrok vnitřně vztáhli na sebe, ale navenek se od něho chtějí distancovat a chtějí zřejmě slyšet, že to tak není, že jsou v pořádku. Snad také chtějí mít jistotu, proto zkoumají, zda Ježíš tímto výrokem opravdu myslel právě je. Přesto se můžeme divit, proč se na to vůbec ptají, když je z celé kapitoly patrná jejich přesvědčenost o vlastní pravdě, o jejich správném vnímání celé situace i o bezchybnosti v hodnocení toho, kdo pochází od Boha a kdo ne. Co tedy vlastně chtěli farizeové od Ježíše slyšet, jakou odpověď očekávali na svou otázku? Nebo to snad byla další léčka, do které Ježíše chtěli zaplést, aby ho mohli obžalovat?¹²⁰

Po jejich otázce se Ježíšova pozornost obrací od uzdraveného člověka k farizeům¹²¹ (v. 41). Ježíš jim říká, že kdyby byli slepí, neměli by hřích. Kdyby doopravdy neviděli, nechápali, nerozuměli, tak by to nevadilo. Nebyl by to hřích a dalo by se to snad i do určité míry pochopit. Ale protože říkají, že *vidí* (ačkoli vědomě popírají pravdu, dokonce Boží pravdu), zůstávají v hříchu¹²².

¹²⁰ Srov. J 8,6a.

¹²¹ Možná tam stáli farizeové už předtím a Ježíš jejich přítomnost vnímal, nicméně do centra jeho pozornosti (či do centra pozornosti evangelisty vyprávějícího nám tento příběh uzdravení) se dostali až v momentě, kdy se Ježíše přímo zeptali. Dokud ho pravděpodobně pouze odsuzovali v duchu a nahlas nic neříkali, Ježíš nereagoval. Je svobodný od toho, co o něm lidé soudí.

¹²² Ježíš je usvědčuje z hříchu, je to zajímavá paralela s tím, co ještě nedávno říkali sami farizeové během výslechu uzdravenému muži: „celý ses v hříchu narodil“ (srov. J 9,34a).

V posledním úryvku se tedy farizeové ptají, zda jsou i oni slepí. Ale ani takto formulovaná otázka ani Ježíšova odpověď je nevede k poznání pravdy a k padnutí na kolena před svým Pánem a Bohem. Vědomě setrvávají ve své zatvrzelosti a zaslepenosti, jejich srdce není schopné přijmout Poslaného Bohem¹²³. „Vydávají tmu za světlo a světlo za tmu.“¹²⁴

V celé deváté kapitole Janova evangelia jsme sledovali Ježíše - světlo světa, které zůstalo farizei nepochopeno¹²⁵ a nepoznáno. Toto světlo však trochu paradoxně pochopil a přijal nevzdělaný, donedávna „postižený“ člověk. Byl slepý, ale se srdcem otevřeným. Mohli jsme sledovat postupný růst jeho víry, což se projevovalo v titulech, tedy v tom, jak Ježíše oslovoval. Postupně přicházel k poznání Ježíše, které bylo zakončeno jeho definitivním prohlédnutím, před kým stojí, kdo byl Ten, kdo ho uzdravil. V tu chvíli uzdravený muž vyznal „Věřím, Pane!“ a padl na kolena. Příběh postupných kroků za Ježíšem – světlem, příběh postupného uzdravování a osvětlování se právě dovršil.

¹²³ Srov. J 12,37–40.

¹²⁴ Srov. Iz 5,20.

¹²⁵ „Přišel do svého vlastního, ale jeho vlastní ho nepřijali.“ (J 1,11).

3. Kapitola – Ježíš jako světlo v Janově evangeliu

Perikopa vyprávějící o uzdravení muže slepého od narození, která nás v této diplomové práci provází, je významná z toho důvodu, že se zde Ježíš představuje jako světlo světa (J 9,5). Toto označení hraje primární úlohu: světlo se stává jedním z nosných, důležitých teologických pojmů. Představuje totiž Ježíšův sebezjevující výrok („jsem světlo světa“, J 9,5)¹²⁶, kterému můžeme porozumět pouze v kontextu evangelia, a to zmapujeme-li správně janovskou symboliku světla a tmy.

Světlo v Janově evangeliu je vždy vázáno na osobu Ježíše. Bez Ježíše a mimo Něj světlo v evangeliu není. Vidíme tedy, že protiklad světla a tmy u Jana není něčím samoúčelným, jakýmsi snad až „romantickým“ kombinováním obou prvků (představíme-li si např. světlo svíce prozařující temnotu noci). Janovská symbolika však mluví o mnohem hlubších a závažnějších skutečnostech: jedná se o velký zápas Ježíše s temnotou¹²⁷, dokonáný na dřevě kříže. V tomto smyslu je Ježíš světlem, které žádá moc temnoty nepohltí¹²⁸. A tuto převahu světla nad temnotou můžeme zahlédnout již na začátku evangelia, v Prologu, kde jako v hádance máme shrnuto vše, co se bude dále v evangeliu rozvíjet a více projasňovat. Prolog má teologicko-metafyzický ráz: tmou (či temnotou) je míněna určitá mocnost¹²⁹, která se staví proti světlu, ale nic proti němu nezmuže. Světlo je zde akcentováno z toho důvodu, že všechno Ježíšovo působení v Janově evangeliu může být chápáno jako záření světla, které temnota nemůže snést – ať už se zde myslí tímto pojmem „vládce tohoto světa, který je již odsouzen“¹³⁰ anebo lidé, kteří vědomě odporují vtělené Pravdě, Kristu, a tím se v podstatě (ačkoli zpravidla nechtěně) staví na jeho stranu podobně jako farizeové. Světlo v Prologu tedy souvisí se zjevením Boží slávy v Ježíši, dá se opsat synonymem „zjevení Boží slávy“.

Světlo je tedy zjevením Boží slávy, to je v nejvlastnějším slova smyslu funkce Kristova světla. Schopnost vidět, kterou Ježíš daroval uzdravenému slepému muži z deváté

¹²⁶ Není to poprvé, co se takto Ježíš představuje, podobně se o své identitě – tedy kým je - vyjadřoval již dříve: „Já jsem světlo světa; kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života“ (Srov J 8,12). Ale teprve zde, v kontextu zázračného uzdravení, vystupuje více do popředí, co to znamená. Až nyní je tato skutečnost pro učedníky a okolí hmatatelná a srozumitelná.

¹²⁷ Resp. s vládcem temnoty, kterým je myšlen ďábel: „vrah od počátku“, „lhář a otec lži“ (J 8,44); „vládce tohoto světa“, který proti Kristu nic nezmuže (J 14,30); „vládce tohoto světa je již odsouzen“ (J 16,11).

¹²⁸ Srov. J 1,5.

¹²⁹ „Nevedeme svůj boj proti lidským nepřítelům, ale proti mocnostem, silám a všemu, co ovládá tento věk tmy, proti nadzemským duchům zla.“ (Ef 6,12)

¹³⁰ Srov. J 16,11.

kapitoly, znamená vidět Boží slávu, vidět to, kým je Ježíš. Důsledkem tohoto vidění Boží slávy je přijetí Ježíše jako očekávaného Mesiáše, víra (jak o tom budeme mluvit v následující kapitole). Tato víra vede ke spáse. Boží sláva úzce souvisí se spásou člověka.

Světlo se také stává symbolem Ježíše, jeho oslňující tváře¹³¹, jeho svatosti a jeho blízkosti člověku. Dále můžeme vnímat světlo též jako symbol nového života, jehož zdrojem a dárce je Ježíš¹³². Tyto dva termíny – světlo a život – nelze oddělovat¹³³, úzce spolu souvisí. Ježíš totiž přišel na svět jako světlo, a zároveň přišel, abychom „měli život a měli ho v hojnosti“. On je Ten, který vstupuje do naší temnoty¹³⁴, pro kterého není „žádná tma dost temná, aby se nemohla stát světlem“¹³⁵, a dává nám život a světlo v plnosti. V Ježíši je život, který je světlem lidí¹³⁶.

Pojem světlo v Janově evangeliu je tedy vždy vztažen přímo ke Kristu. Bez něho světlo v evangeliu není, tento výraz by bez něj zcela ztratil svůj význam. Sousedství „zjevit Boží slávu“ vyjadřuje vlastní podstatu světla – to, čím světlo je i jeho význam. Světlo je synonymem Boží slávy. A toto zjevení Boží slávy má vést člověka k přijetí světla světa¹³⁷, Krista, *vírou*.

3.1 Výskyt pojmu „světlo“

V této podkapitole si zmapujeme, kde a v jakých souvislostech nalézáme termín „světlo“ v Janově evangeliu. Těchto míst překvapivě není mnoho, podobně jako není potřeba příliš mnoho světla k tomu, aby zmizela tma¹³⁸. Přesto se jedná o ústřední výpověď Janova evangelia¹³⁹, která se v něm několikrát opakuje. Je obsažena již na začátku evangelia v Prologu, v následujících kapitolách se postupně rozvíjí a její

¹³¹ Srov. Ježíšovo proměnění na hoře Tábor, kdy „jeho šat zbledl a jeho tvář zářila jako slunce“ (Mt 17,2). Podobně si Mojžíš musel po návratu z hory Sinaj zakrývat tvář, protože jeho tvář zářila.

¹³² „Já jsem přišel, aby měli život a měli ho v hojnosti.“ (J 10,10b)

¹³³ Srov.: „Bylo tu právě světlo, které osvěcuje každého člověka; to přicházelo do světa“ (J 1,9); „Já jsem přišel, aby měli život a měli ho v hojnosti.“ (J 10,10); „Já jsem vzkříšení a život.“ (J 11,25).

¹³⁴ Přichází do temnoty strachu, smrti a hříchu, aby tam rozsvítil světlo - „Ty mi rozsvěčuješ světlo, Hospodine. Můj Bůh září do mých temnot.“ (Ž 18,29).

¹³⁵ Srov. Ž 139.

¹³⁶ „V něm byl život a život byl světlo lidí.“ (J 1,4).

¹³⁷ Srov. např. J 8,12; J 9,5.

¹³⁸ Tma noci je zaplašená světlem sebemenší svíčky, tma noci prchá, když nad ránem vychází slunce - čím spíše stačí sebemenší paprsek světla Kristova k prozáření a zaplašení temnot mnohem hlubších...

¹³⁹ Světlem, o kterém se zde mluví, je vždy myšlen Ježíš.

význam se stává více patrným.¹⁴⁰ Význam světla u Jana byl již zmíněn v úvodu k této kapitole, proto se zde dále omezíme pouze na vyhledání biblických veršů obsahujících toto klíčové slovo a na jeho stručný doplňující komentář. Budeme postupovat chronologicky.

V Prologu zazní slovo „světlo“ celkem 6x, podobně jako ve dvanácté kapitole těsně před Ježíšovým zatčením, umučením, smrtí a zmrtvýchvstáním (také 6x)¹⁴¹.

V něm byl život a život byl světlo lidí. (J 1,4)

- Pouze v Ježíši je život v plnosti, a tento svůj život za nás ochotně vydává¹⁴². Inkarnoval se právě proto, abychom obdrželi jeho život¹⁴³, abychom po Adamově a Evině pádu v ráji zase mohli žít v Božím jasu, aby Trojjediný sám byl světlem lidí.

To světlo ve tmě svítí a tma je nepohltila. (J 1,5)

- Tma se snaží světlo pohltnout, ale ví, že je to nemožné: proti světlu nemá žádnou šanci. V podstatě se jedná o absurdní a nerovný boj s cílem zabránit světlu v pronikání jeho záře, namísto touhy nechat se jím zcela prozářit a naplnit. Ale tato snaha temnoty by nás neměla překvapit nebo zaskočit¹⁴⁴, protože se pokoušela i o Ježíše¹⁴⁵.

¹⁴⁰ Zejména tedy v deváté kapitole Janova evangelia.

¹⁴¹ Zřejmě je tato shoda nenáhodná a symbolická: Ježíš je světlem, které přichází do světa, ale které není přijato, přesně jak to bylo konstatováno v Prologu (J 1,11). A toto nepřijetí se manifestuje v Ježíšově domnělém odstranění - v jeho smrti, jejíž intenzivní předzvěst sledujeme právě od začátku dvanácté kapitoly dále. Je to kapitola, kdy Marie (aniž to tuší) pomazává Ježíše v Betanii ke dni jeho pohřbu (J 12,7). Následující den vjíždí Ježíš na oslátku do Jeruzaléma (J 12,12-15; tento vjezd slavíme v liturgii jako Květnou neděli, zároveň tímto dnem začíná tzv. Svatý týden, tedy připravujeme se na Kristovo utrpení a očekáváme jeho slavné vzkříšení), a v následujících pasážích evangelia se již Ježíš připravuje na svůj odchod: předpovídá svou smrt (J 12,24.27-28.32.35-36), umývá nohy učedníkům (janovský ekvivalent pro ustanovení eucharistie, jejíž popis nacházíme u synoptiků), označuje, kdo ho zradí (13,21.26-27), po jeho odchodu se Ježíš loučí se svými učedníky, tj. říká jim poslední slova před svým zatčením, smrtí, utrpením a modlí se za ně i za ty, kteří skrze ně uvěří (J 13,31-17,26). Na konci evangelia se dokonává to, co bylo sděleno již na jeho počátku. Snad pro silici temnotu kolem Ježíše je zde „světlo“ použito až nadměrně, dokonce i třikrát v jedné větě (J 12,36a).

¹⁴² J 10,10b.11.15b.17-18.

¹⁴³ Ježíš říká, že přišel, abychom „měli život a měli ho v hojnosti“ (J 10,10b). To znamená život věčný (J 3,15), který ale začíná již zde na zemi životem pozemským, který Bohu rozhodně není lhostejný a nemáme ho jen tak přetrpět s tím, že ten pravý život začne až v nebi.

¹⁴⁴ Chce-li nás strhnout nás na svou stranu, abychom se i my stali tmou.

¹⁴⁵ Srov. např. Mt 4,1-11.

Ten přišel proto, aby vydal svědectví o tom světle, aby všichni uvěřili skrze něho. (J 1,7)

- Zájmenem „ten“ je zde v Prologu myšlen Jan Křtitel, který o Ježíši vydával svědectví, když volal, že za ním přichází někdo větší než on, protože tu byl dříve než se Jan narodil¹⁴⁶. Někdo, koho jeho posluchači ještě neznají, a komu není „hoden ani rozvázat řemínek u jeho obuvi“¹⁴⁷. Jan sám sebe označil jako „hlas volajícího na poušti: Urovnejte cestu Páně“¹⁴⁸. Neukazuje na sebe¹⁴⁹, ale zahlédne-li blízko sebe Ježíše, opakovaně na něj poukazuje jako na Beránka Božího, „který snímá hříchy světa“¹⁵⁰ a dosvědčuje, že „toto je Syn Boží“¹⁵¹. Žádné zásluhy si však nenárokuje pro sebe¹⁵².

Jan sám nebyl tím světlem, ale přišel, aby o tom světle vydal svědectví. (J 1,8)

- Jan otevřeně vyznal, že není Mesiáš¹⁵³. Pouze mu připravuje cestu¹⁵⁴ tím, že vyzývá lid k obrácení.¹⁵⁵ Až bude cesta připravena, zjeví se Hospodinova sláva a lidé uvidí, že promluvila Hospodinova ústa.¹⁵⁶ Tímto zjevením Hospodinovy slávy¹⁵⁷, kterou předpověděl prorok Izaiáš, je „Hospodinův pomazaný“, tj. Ježíš Kristus.
- Jan vydával svědectví o Ježíši, v páté kapitole Janova evangelia je to Ježíš, který vydává svědectví o Janovi¹⁵⁸.

Bylo tu pravé světlo, které osvětluje každého člověka; to přicházelo do světa. (J 1,9)

- Pravým světlem¹⁵⁹, které přichází do světa, je Ježíš. A jen on má moc osvětit srdce člověka, aby Ježíše přijalo.
- Na tento text bezprostředně navazuje svědectví Jana Křtitele o Ježíši, o kterém jsme se již zmiňovali výše.

¹⁴⁶ Srov. J 1,15.

¹⁴⁷ Srov. J 1,26-27.

¹⁴⁸ Srov. J 1,23.

¹⁴⁹ Srov. J 3,30.

¹⁵⁰ Srov. J 1,29.36.

¹⁵¹ Srov. J 1,34. Podobně to vyznává i setník pod křížem v Markově evangeliu (Mk 15,39).

¹⁵² Srov. 3,27-30.

¹⁵³ Srov. J 1,20.

¹⁵⁴ Srov. Iz 40, 3-4; Mal 3,1.

¹⁵⁵ Srov. Mt 3,2; Mk 1,4; Lk 3,3.

¹⁵⁶ Srov. Iz 40,5.

¹⁵⁷ Sláva je synonymem světla.

¹⁵⁸ Srov. J 5,33.35.

¹⁵⁹ Srov. J 8,12; J 3,19.

Soud pak je v tom, že světlo přišlo na svět, ale lidé si zamilovali více tmu než světlo, protože jejich skutky byly zlé (J 3,19).

- Tento text (J 3,19-21) je součástí Ježíšovy promluvy k Nikodémovi, členu židovské rady, který za ním v jedné noci tajně přišel¹⁶⁰.
- Ježíš Nikodémovi objasňuje, že tím důvodem, proč si lidé zamilovali více temnotu než světlo, jsou jejich zlé činy. Právě ty jim brání přijít ke světlu. Můžeme dodat, že Bůh je vždy připravený jakýkoli hřích odpustit, ale lidé o odpuštění ani o vystavení se světlu neprojevují zájem. Ta překážka je na straně člověka, u Boha jsou dveře vždy otevřené¹⁶¹.

Neboť každý, kdo dělá něco špatného, nenávidí světlo a nepřichází k světlu, aby jeho skutky nevyšly najevo. (J 3,20)

- Lidé se vyhýbají světlu, aby jejich špatné skutky nebyly odhaleny. Snad je tím motivem strach z odhalení nebo neochota změnit svůj život, který by v záři světla neobstál. Důsledkem tohoto jednání je však dobrovolně zvolený život temnoty.

Kdo však činí pravdu, přichází k světlu, aby se ukázalo, že jeho skutky jsou vykonány v Bohu. (J 3,21)

- Zde je ukázán opak toho, o čem jsme psali v minulém odstavci: takto má vypadat Ježíšův učedník – je pravdivý vším, co dělá i říká, proto se nemusí bát přijít ke světlu, které ukáže, že jeho skutky jsou vykonány v Bohu.

Jan byl svíce hořící a zářící, a vy jste se chtěli na chvíli radovat v jeho světle. (J 5,35)

- V páté kapitole se pojem světlo vyskytuje s poukazem na Jana Křtitele. Ježíš ho přirovnává k „hořící a zářící svíci“, v jejímž světle se někteří lidé chtěli radovat. Je to výjimka - jediné místo Janova evangelia, kde se světlem nemyslí přímo Ježíš, ačkoli Jan na Ježíše ukazoval. Vlastně se jedná o prokázání velké úcty, pokud Ježíš v souvislosti s Janem používá obrat „v jeho světle“. Snad si tuto skutečnost můžeme vyložit i tak, že Jan během svého života odrážel Kristovo

¹⁶⁰ Srov. J 3,1-21.

¹⁶¹ Srov. J 10,7.9.

světlo, s nímž se setkal již v lůně své matky Alžběty, kterou navštívila její příbuzná Maria¹⁶². Zároveň tento výše uvedený verš odpovídá tomu, co je o Janovi řečeno v Prologu¹⁶³.

- Lidé se chtěli radovat v jeho světle, naslouchat zajímavému „učiteli“, ale nechtěli se obrátit, a především nechtěli přijmout Toho, o kterém mluvil. Odmítli nejprve Jana, protože měl pro ně náročné požadavky a později odmítli i Ježíše, protože i on na ně vznášel určité nároky a především nezapadal do jejich představy Mesiáše. Vidíme zde tedy jistou analogii jejich života. Oba spojuje i podobná smrt – jako nepohodlní byli popraveni.

Ježíš k nim opět promluvil a řekl: „Já jsem světlo světa; kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života.“ (J 8,12)

- Je to Ježíšův sebezjevující výrok „Já jsem“¹⁶⁴. On je světlo světa a světlo života. Světlo a život spolu úzce souvisí, opakem je tma a smrt. Ježíš nechce, aby lidé zůstávali v temnotě a stínu smrti¹⁶⁵. Touží po tom, aby ho lidé poznali jako světlo, tedy jako svou spásu. Touží podělit se s lidmi o světlo, o sebe sama - o své Tělo a Krev¹⁶⁶. Ti, kdo následují Ježíše - světlo, nemusí namáhavě klopýtat potmě¹⁶⁷.

„Pokud jsem na světě, jsem světlo světa.“ (J 9,5)

- Na příkladě uzdraveného slepce názorně vidíme, co znamená, když o sobě Ježíš prohlašuje, že je světlem světa. Otevírá jeho oči i mysl, postupně ho osvěcuje svým světlem a krok za krokem ho provádí až k přijetí Ježíše jako očekávaného Mesiáše.

Ježíš odpověděl: „Což nemá den dvanáct hodin? Kdo chodí ve dne, neklopýtne, neboť vidí světlo tohoto světa.“ (J 11,9)

¹⁶² Srov. Lk 1,41-44.

¹⁶³ Srov. J 1,6-8.15.

¹⁶⁴ Srov. Ex 3,14.

¹⁶⁵ Vždyť přišel na tento svět, aby se „zjevil těm, kdo jsou ve tmě a stínu smrti, a uvedl naše kroky na cestu pokoje“ (Lk 1,79).

¹⁶⁶ Ustanovení eucharistie, srov. např. Lk 22,19-20.

¹⁶⁷ Srov. J 11,9.

- Tento výrok pronáší Ježíš v situaci, kdy chce odejít s učedníky do Judska a vzkřísit Lazara, ale jeho učedníci ho od toho zrazují, protože Ježíše chtěli nedávno Židé ukamenovat¹⁶⁸.
- Jak uvádí Moloney, „užívání obrazů světla a tmy, dne a noci, chození a klopýtání naznačuje, že vv. 9-10 mají formu podobenství... Někteří komentátoři spojují obrat dvanáct hodin s Ježíšovou hodinou, která ještě nepřišla¹⁶⁹.“
- Snad chce Ježíš obratem „Což nemá den 12 hodin?“ naznačit, že je ještě čas, že není kam spěchat¹⁷⁰.

„Kdo však chodí v noci, klopýtá, poněvadž v něm není světla.“ (J 11,10)

- Zde vidíme, že „chozením v noci“ se nemyslí čas určený k spánku, ale skutečná noc srdce, která nemá nic společného ani s odpočinkem ani s mystickou nocí ducha, ale je synonymem temnoty, zaslepení, hříchu a smrti. Ježíš však probouzí mrtvé k životu: ať již zemřeli skutečně, tedy fyzickou smrtí, nebo jsou mrtví duchovně – zasažení slepotou vnitřní, tj. slepotou ducha a srdce, podobnou zaslepenosti farizeů, kterou můžeme sledovat v celém Janově evangeliu, ale jejímž takřka ukázkovým příkladem je právě devátá kapitola.
- Hned poté se Ježíš vydává do Betanie, aby probudil k životu zemřelého Lazara¹⁷¹. Vrací mu život, zároveň tím svůj vlastní život jakoby ztrácí, protože vzkříšení Lazara bylo pro Židy další záminkou, že ještě více usilovali Ježíše zabít¹⁷². Snad již zde vidíme předzvěst toho, že „dává život za ovce“¹⁷³.

Ježíš jim řekl: „Ještě jen na malou chvíli je světlo mezi vámi. Dokud máte světlo, neustávejte v cestě, aby vás nepřekvapila tma; kdo chodí ve tmě, neví, kam jde. (J 12,35)

¹⁶⁸ Srov. J 11,7-8.

¹⁶⁹ MOLONEY, Francis J.: Evangelium podle Jana, s. 358.

¹⁷⁰ Což by ale viděno z lidského pohledu vzhledem k bolesti Lazarových sester Marty a Marie znělo velmi drsně. Ježíš však měl Lazara i jeho sestry rád (J 11,5) a sám u Lazarova hrobu plakal (J 11,35) až si Židé mezi sebou říkali, že ho velmi miloval (J 11,36). Proto je taková interpretace zdá se mylná. Opět tedy bezradně stojíme před tajemstvím lidské bolesti a smrti a můžeme se jen ptát, proč k tomu došlo, proč tolik bolesti, proč smrt, když čtvrtý den (J 11,39) přichází vzkříšení?

¹⁷¹ Resp. právě v této chvíli pod vlivem svědectví druhých o Lazarově vzkříšení a zároveň ze strachu před Římany se smluvili, že Ježíše zabijí. Srov. J 11,11.15. Jedná se však zřejmě pouze o „oficiální“ ujednání, protože Ježíše chtěli zabít (nebo se o to i pokoušeli) už dříve, a mezi lidmi se o tom vědělo (srov. např. J 7,25).

¹⁷² Srov. J 11,53.

¹⁷³ Srov. J 10,11b.15b.17-18.

- Ježíš zde předjímá blížící se čas jeho odchodu z pozemského života¹⁷⁴. Už jen krátkou chvíli bude Ježíš – světlo se svými učedníky. Dokud je s nimi¹⁷⁵, mají světlo – tedy vidí na cestu, a proto nemají přestávat v cestě, aby je nedostihla tma. Kdo totiž jde potmě, *nevidí*, kam jde, hrozí mu nebezpečí, zde se míní pravděpodobně spíše ohrožení duchovního rázu, tj. mocnostmi temnot.

Dokud máte světlo, věřte ve světlo, abyste se stali syny světla.“ Tak promluvil Ježíš; potom odešel a skryl se před nimi. (J 12,36)

- „Dokud máte světlo“ se zde opakuje již podruhé ve dvou verších těsně po sobě (v. 35-36). Až světlo nebude na světě ve viditelné podobě, mají být učedníci, následovníci Ježíše, právě tím světlem, které bude osvěcovat svět¹⁷⁶.
- Věříme-li „ve světlo“, tedy v Ježíše, stáváme se vírou syny a dcerami světla. Je to naše zaslíbení, výsada být lidmi, kteří odráží alespoň trochu světlo¹⁷⁷ Trojediného, který se nám přiblížil v Kristu Ježíši.
- Když Ježíš dokončí tuto promluvu, která je zároveň závěrem předpovědi jeho utrpení, skrývá se. Jakoby sám naplňuje svá slova, „která se svým časem naplní“¹⁷⁸ na dřevě kříže.

Já jsem přišel na svět jako světlo, aby nikdo, kdo ve mne věří, nezůstal ve tmě (J 12,46).

- Další sebezjevující výrok - Ježíš přišel na svět jako světlo, a nikdo z těch, kdo mají zájem ho poznat a uvěřit v něj, nemusí bloudit v temnotě.

Po těch slovech se obrátila a spatřila za sebou Ježíše; ale nepoznala, že je to on. (J 20,14)

- Oslavený Ježíš po vzkříšení je proměněný k nepoznání. Ani Marie Magdalena, která svého Mistra velmi milovala, ho nepoznává. Sice zde světlo není přímo jmenováno, ale z kontextu vyplývá, že se Ježíš musel velmi změnit, když ho nepoznala. Jeho tělo bylo již oslavené, tedy vyzařovalo světlo, které jí zřejmě znemožňovalo Ježíše správně identifikovat. Možná ji také oslepila vlastní bolest.

¹⁷⁴ Viz poznámka 141.

¹⁷⁵ Srov. J 9,5.

¹⁷⁶ Srov. Mt 5,14-16.

¹⁷⁷ „Vaše lampy ať hoří.“ Srov. Lk 12,35.

¹⁷⁸ Srov. Lk 1,20.

Poznává Ježíše teprve v momentě, kdy ji oslovil jménem¹⁷⁹. Zřejmě to byl tentýž způsob, kterým ji oslovoval už dávno, a který dobře znala.

Pro zajímavost ještě můžeme na závěr zmínit osmnáctou kapitolu, kde se sice pojem světlo (natož v janovském slova smyslu) vůbec nevyskytuje, ale přesto tam nepřímo nacházíme určité světlo, které bychom spíše mohli nazvat „světlem tmy“. Je to kombinace „pochodně, lucerny, zbraně“¹⁸⁰ – tedy „světlo“, které musí používat temnota, aby viděla na cestu, když jde Ježíše zatknout.

Ježíš je se svými učedníky v zahradě Cedron bez jakéhokoli „osvětlení“: jeho pouhá přítomnost stačí. Ti, kteří nemají pravé světlo, si musí svítit uměle (pochodně, lucerny), což naznačuje, že byli ve tmě¹⁸¹, zatímco učedníci, kteří mají s sebou skutečné světlo – Krista, žádné pochodně a lucerny nepotřebují, ačkoli byla noc¹⁸². Umělé světlo je dále spojené s početní převahou (oddíl vojáků, stráž od velekněží a farizeů¹⁸³) a mocí. Vidíme zde tedy kontrast mezi Ježíšovým světlem a „světlem tmy“: Ježíš je takovým světlem, které temnota nemůže snést, proto po sdělení Ježíšovy identity couvne a padá na zem¹⁸⁴.

Celé Janovo evangelium odráží boj Ježíše – světla s mocnostmi temnot, tedy se Zlým. Je to Boží zápas o člověka, o jeho spásu. Světlo přišlo do světa, a odpovědí na Boží lásku v Kristu Ježíši je víra, jak o tom budeme mluvit v následující kapitole. Ježíš je však světlem, které mnozí lidé nepřijali. Zamilovali si raději tmu a netouží přijít ke světlu¹⁸⁵. Ježíš ale žíznil po lidské lásce¹⁸⁶, chce každému člověku přinést své světlo - sám sebe¹⁸⁷. Jeho světlo se stává ohněm¹⁸⁸, který zapaluje¹⁸⁹ a ozařuje temnotu tohoto světa i temnotu lidských srdcí. Těm, kteří ho přijali, dal moc stát se Božími dětmi.¹⁹⁰

¹⁷⁹ Srov. J 20,16.

¹⁸⁰ Srov. J 18,3. U synoptiků najdeme pouze meče a hole, srov. Mt 26,47b; Mk 14,43; Lk 22,52.

¹⁸¹ Jan se vždy vyjadřuje ve více rovinách, pracuje se symbolikou, zde se jedná o symboliku temnoty.

¹⁸² Je to noc, kdy temnota na první pohled triumfuje, vítězí - Ježíš je zatčen. Ale je to jen velmi povrchní pohled, ve skutečnosti právě začíná Ježíšovo vítězství nad tmou, hříchem a smrtí.

Srov. J 13,30.

¹⁸³ Srov. J 18,3.

¹⁸⁴ Srov. J 18,5b.6. Vlastně je to také vyznání, že Ježíš je Pán – srov. Flp 2,10-11.

¹⁸⁵ Srov. J 3,19.

¹⁸⁶ Srov. J 19,28.

¹⁸⁷ Především v eucharistii.

¹⁸⁸ „Světlo Izraelovo se stane ohněm a jeho Svatý plamenem.“ (Iz 10,17)

¹⁸⁹ Srov. Lk 12,49.

¹⁹⁰ Srov. J 1,12.

Můžeme se tedy těšit na okamžik, kdy temnota definitivně ztratí svou moc a kdy už nebude žádná bolest ani smrt, kdy Bůh sám setře každou naši slzu¹⁹¹. Můžeme se těšit do nebeského Jeruzaléma, kde Trojjediný bude naším světlem, takže již nebude potřeba světla lampy ani světla slunce¹⁹². Již teď je ale nutné se na tento život připravovat, hledat svou sílu jen u Pána¹⁹³, obléct si výzbroj světla (pravdu, spravedlnost, službu evangeliu pokoje, víru, slovo Boží – tedy Bibli)¹⁹⁴ a nepodceňovat boj s temnotou – můžeme zvítězit jen Boží mocí.

¹⁹¹ Srov. Zj 21,4.

¹⁹² „Noci tam již nebude a nebudou potřebovat světlo lampy ani světlo slunce, neboť Pán Bůh bude jejich světlem a budou s ním kralovat na věky věků.“ (Zj 22,5)

¹⁹³ „A tak bratří, svou sílu hledejte u Pána, v jeho veliké moci.“ (Ef 6,10)

¹⁹⁴ „Oblecte plnou Boží zbroj, abyste mohli odolat ďáblovým svodům.“ (Ef 6,11); „Proto vezměte na sebe plnou Boží zbroj, abyste se mohli v den zlý postavit na odpor, všechno překonat a obstát. Stůjte tedy 'opásání kolem beder pravdou, obrnění pancířem spravedlnosti, obutí k pohotové službě evangeliu pokoje' a vždycky se štítem víry, jímž byste uhasili všechny ohnivé střely toho Zlého. Přijměte také 'přílbu spasení' a 'meč Ducha, jímž je slovo Boží'.“ (Ef 6,13-17).

4. Víra jako přijetí světla

Ježíš je to světlo, které přichází na svět¹⁹⁵ – přichází proto, aby vyvolal v člověku odpověď, kterou Janovo evangelium představuje jako víru. Přijmout světlo tedy znamená uvěřit.

Na mnoha místech víra souvisí s viděním, což patří do významového pásma světla. Proto bychom se nyní podívali na jednotlivé výroky z Janova evangelia, kde je tato souvislost prokazatelně vidět. Pokusíme se je propojit krátkým komentářem.

V Janově evangeliu jsou mnohé výroky typu „uviděli, a přesto nevěřili“, tedy nevíra i přes skutky, které lidé viděli¹⁹⁶. Dále zde nacházíme výroky „slyšeli a uvěřili“¹⁹⁷. Bylo by jistě zajímavé je sem zahrnout, ale chtěla bych se držet tématu této kapitoly diplomové práce, a tím je „víra jako přijetí světla“. Dané téma úzce souvisí s celým Janovým evangeliem, a především navazuje na jeho devátou kapitolu, kde je schopnost vidět¹⁹⁸ velmi zásadní výpovědí. V centru evangelia od začátku až do konce totiž stojí Ježíš, který je tím světlem přicházejícím do světa. Ježíš zjevuje lidem, kdo je¹⁹⁹, aby lidé viděli Jeho skutky a přijali ho. Víra je odpovědí na toto Ježíšovo sebezjevující se pozvání.

Budu se tedy věnovat pouze těm úryvkům evangelia, kde je jasně patrná kauzalita mezi „viděním“ a přijetím víry v Ježíše. Dárcem této víry je Otec, neboť Ježíš sám říká, že k němu nikdo nemůže přijít, pokud mu to není dáno od Otce²⁰⁰. A každý, kdo v Ježíše uvěří, dostává život věčný.²⁰¹ Ježíš však také mluví o tom, jaké důsledky má, pokud v Něj lidé neuvěří - pokud neuvěří, že je Mesiáš²⁰², světlo světa.²⁰³ Zde je nutné upřesnit, že se to týká lidí, kteří poznali Krista a odmítli ho vědomě a dobrovolně,

¹⁹⁵ „Bylo tu pravé světlo, které osvěcuje každého člověka; to přicházelo do světa.“ (J 1,9)

¹⁹⁶ „Ačkoli před nimi učinil taková znamení a zázraky, nevěřili v něj.“ (Srov. J 12,37–42). Již na začátku evangelia se Židé Ježíše ptali, jakým znamením jim prokáže, že smí vyhánět z chrámu prodavače a směnárny (srov. J 2,14–18). Chtěli znamení, kterým by zřejmě prokázal svůj původ od Boha. Přesto, když udělal tolik znamení (uzdravení slepého od narození, J 9; vzkříšení Lazara J 11 a m noho dalších), nevěřili v něho.

¹⁹⁷ Mnoho Samařanů v Ježíše uvěřilo pro svědectví té ženy, s kterou Ježíš mluvil předtím u studny (srov. J 4,39).

¹⁹⁸ Vidět je zde myšleno ve smyslu fyzickém i duchovním. Je to Ježíš, který způsobuje toto prohlédnutí, schopnost vidět v obou těchto smyslech tam, kde byla předtím zdánlivě beznadějná temnota.

¹⁹⁹ „Vždyť pro tuto hodinu jsem přišel.“ (J 12,27). Tou hodinou, pro kterou Ježíš přišel, je naše vykoupení, naše spása.

²⁰⁰ Srov. J 6,65.

²⁰¹ „Amen, amen, pravím vám, kdo věří, má život věčný.“ (J 6,47). A jak se dozvídáme v sedmnácté kapitole, „život věčný je v tom, když poznají tebe, jediného pravého Boha, a toho, kterého jsi poslal, Ježíše Krista.“ (J 17,3).

²⁰² „... Jestliže neuvěříte, že já to jsem, zemřete ve svých hříších.“ (J 8,24b).

²⁰³ „Já jsem světlo světa; kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života.“ (Srov. J 8,12).

nikoliv těch, kteří bez vlastní viny hledali pravdu a dobro, ale nedošli k poznání Krista, případně mu přístup k němu ztížily jiné bolestné okolnosti nebo špatný příklad nás křesťanů. Je to výzva a nový prostor pro evangelizaci, v které si můžeme brát příklad z Ježíše, který postupně a jemně odhaluje, kdo je, nikoho nenutí. Nejde mu v první řadě o soubor předpisů, které se mají dodržovat, ale o postoj srdce, které je pro Něj otevřené, které chce odpovídat na Jeho lásku, mj. konáním dobra. Tak jako to během svého života dělal On.

Podívejme se tedy, jaký je vztah mezi „viděním Ježíšových skutků“ a „vírou“ (resp. procesem uvěření), kolik prostoru a v jaké souvislosti mu evangelista poskytuje. Nemusí to být v evangeliu vždy doslova, ale v tomto významu „spatřit a uvěřit“.

4.1 „Viděli a uvěřili“

Jak jsme již uváděli výše, ne všechny výroky budou znít doslova učebnicově „viděli, a proto uvěřili“. Pokusíme se však zmapovat, které výroky odpovídají tomuto významu, že člověk vidí světlo – Ježíše²⁰⁴, případně vidí někoho, kdo o něm vydává svědectví, a má to vliv na jeho postoj k Ježíši ve smyslu touhy vstoupit s Ním do vztahu, uvěřit.

V první kapitole nacházíme již v Prologu verš vztahující se na Jana Křtitele, který přišel na svět proto, aby „vydal svědectví“ o Ježíši, a aby skrze toto svědectví všichni uvěřili:

Ten přišel proto, aby vydal svědectví o tom světle, aby všichni uvěřili skrze něho. (J 1,7).

- V tomto vyjádření bychom mohli zahlédnout souvislost s jiným veršem Prologu, a to: „Spatřili jsme jeho slávu“ (J 1,14b). Právě proto, že Jan svědčí o Kristu, mohou posluchači uvidět Slovo, které se „stalo tělem, a přebývalo mezi námi“²⁰⁵, a uvěřit v něj.

„Já jsem to viděl a dosvědčuji, že toto je Syn Boží.“ (J 1,34)

²⁰⁴ Toto světlo člověk zahlédne zpravidla nejprve na základě Ježíšových činů, mocných znamení. Ty jsou však teprve počátkem procesu víry. I reakce lidí na Ježíše se velmi liší: někdo uvěří „právě pro ty skutky“ (srov. J 14,11), pomáhají mu v Ježíše uvěřit, u jiných právě tyto skutky vedou k Ježíšovu odmítnutí.

²⁰⁵ Srov. J 1,14a.

- Opět mluvíme o Janovi, který svědčí o Ježíši. Podle mého názoru můžeme obrat „já jsem to viděl a dosvědčuji“ chápat coby synonymum pro „věřím“. Jan tedy viděl na Ježíše sestupovat Ducha jako holubici a zůstat na něm²⁰⁶. Díky tomuto znamení poznal, že Ježíš je „Syn Boží“²⁰⁷, Ten, který křtí Duchem²⁰⁸, Beránek Boží²⁰⁹.

„Mistře,“ řekl mu Natanael, „ty jsi Syn Boží, ty jsi král Izraele.“ Ježíš mu odpověděl: „Ty věříš proto, že jsem ti řekl: 'Viděl jsem tě pod fíkem?' Uvidíš věci daleko větší.“

(J 1,49–50)

- Natanael věří na základě toho, že mu Ježíš řekl, že ho *viděl*. Není to sice výrok zcela odpovídající našemu zadání, přesto je víra na základě poznání/toho, co mu Ježíš řekl, pozoruhodná. Natanael je ohromen, ale Ježíš mu říká, že „uvidíš věci daleko větší“. To je základní vize, kterou Ježíš slibuje svým učedníkům na začátku evangelia.

Tak učinil Ježíš v Káně Galilejské počátek svých znamení a zjevil svou slávu. A jeho učedníci v něho uvěřili. (J 2,11)

- První Ježíšův zázrak se stal dříve, než přišla „jeho hodina“²¹⁰. Bylo to na svatbě v Káně Galilejské, kde na prosbu své matky²¹¹, když na nouzi ženicha a nevěsty odpověděl proměněním vody ve víno²¹². Tehdy Ježíš zjevil svou slávu, a důsledkem toho byla víra jeho učedníků: když viděli a ochutnali vodu proměněnou ve víno, uvěřili v něho.

Když byl pak vzkříšen z mrtvých, rozpomenuli se jeho učedníci, že to říkal, a uvěřili Písmu i slovu, které Ježíš pověděl. (J 2,22)

- V této větě se naše klíčové sousloví trochu skrývá, ale přesto tu je. Kontext tvoří scéna vyhnání prodavačů z chrámu a následný rozhovor Ježíše s farizeji o zboření a postavení tohoto chrámu ve třech dnech²¹³.

²⁰⁶ Srov. J 1,32-33.

²⁰⁷ Srov. J 1,34.

²⁰⁸ Srv. J 1,33.

²⁰⁹ Spatřil Ježíše, jak jde okolo, a řekl: „Hle, beránek Boží!“ (Srv. J 1,36).

²¹⁰ Srv. J 2,4.

²¹¹ Srv. J 2,3.

²¹² Srv. J 2,9.

²¹³ Srv. J 2,14-21.

- Teprve když byl Ježíš vzkříšen z mrtvých – tedy když tuto skutečnost učedníci zažili, uviděli, teprve potom si vzpomněli, že to, co se stane, Ježíš předpovídal již dávno. Opět zde tedy můžeme zahlédnout spojitost „když uviděli, uvěřili“.

Když byl v Jeruzalémě o velikonočních svátcích, mnozí uvěřili v jeho jméno, protože viděli znamení, která činil. (J 2,23)

- Zde je naše kauzalita naopak vidět velmi jasně: o velikonočních mnoho lidí v Ježíše uvěřilo, právě pro ty skutky, které konal a kterých byli svědky.

Ten přišel k Ježíšovi v noci a řekl mu: „Mistře, víme, že jsi učitel, který přišel od Boha. Neboť nikdo nemůže činit ta znamení, která činíš ty, není-li Bůh s ním. (J 3,2)

- Nikodém přichází k Ježíši tajně, ze strachu před Židy. Jsme svědky jeho vyznání, kdy nemluví jen sám za sebe („víme“), ale zřejmě i za několik dalších farizeů, které ale nejmenuje. Právě podle mocných činů rozpoznává, že Bůh je s Ježíšem, jinak by tyto skutky nemohl konat.
- Ježíš dále Nikodémovi říká: „Amen, amen, pravím tobě, že mluvíme o tom, co známe, a *svědčíme o tom, co jsme viděli*, ale vy naše svědectví nepřijímáte. Jestliže nevěříte, když jsem k vám mluvil o pozemských věcech, jak uvěříte, budu-li mluvit o nebeských?“ (J 3,11-12). Ježíš ví, že ho poslal Otec, svědčí o tom, co viděl. Ví také, že farizeové nevěří tomu, koho Otec poslal²¹⁴, tj. Ježíši.

„Svědčí o tom, co viděl a slyšel, ale jeho svědectví nikdo nepřijímá.“ (J 3,32)

- Jan Křtitel zde odpovídá na dotaz ohledně Ježíše, který vyvstal ze sporu Janových učedníků a Židů. Mluví o Ježíši takřka totožně, jako krátce předtím mluvil Ježíš sám o sobě s Nikodémem. Ježíš svědčí o tom, co sám viděl, ale lidé mu nevěří. A to dokonce ani tehdy, prokazuje-li se skutky svého Otce²¹⁵.

Když přišel do Galileje, Galilejští jej přijali, protože viděli všechno, co učinil v Jeruzalémě o svátcích, které tam také slavili. (J 4,45)

²¹⁴ Ve farizeích nezůstává Otcovo slovo, protože nevěří tomu, koho Otec poslal (srov. J 5,38).

²¹⁵ Ale jak by mohli uvěřit, když oslavují sebe navzájem, ale slávu od samého Boha nehledají (srov. J 5,44).

- To je cíl Ježíšových skutků – aby ho lidé přijali, tedy aby v něho uvěřili, když je uvidí, a tak byli spaseni. Galilejští Ježíše přijali právě proto, že spatřili vše, co vykonal před jejich očima v Jeruzalémě.

Ježíš mu odpověděl: „Neuvidíte-li znamení a zázraky, neuvěříte.“ (J 4,48)

- Ježíš pobýval zrovna v Káně Galilejské, kam za ním přišel královský služebník z Kafarnaum, který měl nemocného, resp. umírajícího syna. Prosil Ježíše o jeho uzdravení. Ježíš mu řekl právě výše uvedenou větu: „Neuvidíte-li znamení a zázraky, neuvěříte.“²¹⁶ Služebník na něj dále naléhal, bál se, že jeho dítě zemře²¹⁷. Ježíš ho ale posílá domů s tím, že jeho syn je živý, a on mu uvěřil²¹⁸. Cestou se dozví, že se jeho synu začalo dařit lépe právě v tu chvíli, kdy mluvil s Ježíšem²¹⁹ - a na základě toho uvěřil nejen on, ale celý jeho dům²²⁰. Vidíme zde dva určité stupně víry tohoto královského služebníka: „uvěřil“ říká evangelista již v tom případě, kdy se vydal na zpáteční cestu. Ale ten zřejmě hlubší nebo zralejší postoj víry se teprve formuje. Jasnějších obrysů začíná nabývat teprve viditelnou skutečností synova uzdravení, tou se prohlubuje a dotváří.

Ježíš jim řekl: „Amen, amen, pravím vám: Syn nemůže sám od sebe činit nic než to, co vidí činit Otce. Co činí Otec, stejně činí i jeho Syn. Vždyť Otec miluje Syna a ukazuje mu všechno, co sám činí; a ukáže mu ještě větší skutky, takže užasnete.“ (J 5,19-20)

- Zde je dvojice výrazů „ukáže“ (ještě větší skutky) a „užasnete“. Tedy důsledkem ještě větších skutků (snad Ježíš předjímá Lazarovo vzkříšení) má vést svědky zázraku k úžasu nad mocí a dobrotou Boha, aby ho chválili a s vděčností přijali Toho, kterého poslal.

Šel za ním velký zástup, poněvadž viděli znamení, která činil na nemocných. (J 6,2)

²¹⁶ Někteří však uviděli, a přesto neuvěřili, jak jsme toho svědky nejen v Janově evangeliu, zejména pak v námi sledované deváté kapitole.

²¹⁷ Srov. J 4,49.

²¹⁸ Srov. J 4,50.

²¹⁹ Srov. J 4,52.

²²⁰ Srov. J 4,53b. Podobné spojení nacházíme v knize Jozue: „Já a můj dům budeme sloužit Hospodinu.“ (Joz 24,15).

- Šli za Ježíšem, protože *viděli* znamení, která činil. To, že uviděli, je vedlo k činu – vydali se za Ježíšem, což je snad možno chápat jako první krok víry, zájem ho poznat, být mu nablízku.

Když lidé viděli znamení, které Ježíš učinil, říkali: Opravdu je to ten Prorok, který má přijít na svět!“ (J 6,14)

- Lidé sice viděli znamení, která Ježíš udělal²²¹ a nazývají ho „Prorokem“, přesto nepochopili Ježíšovo poslání a význam jeho skutků. Chtějí se Ježíše zmocnit, aby ho provolali králem²²². Mají podobně jako farizeové z deváté kapitoly falešnou představu Mesiáše – snad je to král, který je zbaví nadvlády Římanů a bude je sytit chlebem tak jako dnes. Nepotřebují Mesiáše²²³, stačí jim divotvůrce.
- Když Ježíš poznal jejich úmysl, odchází na horu, úplně sám²²⁴. Zřejmě se šel modlit na opuštěné místo, jako v noci už tolikrát, aby byl s Otcem sám²²⁵. Snad byl zklamaný z toho, že lidé nepochopili tento zázrak nasycení pěti tisíců jako mocné znamení, že je to nevedlo k přijetí Ježíše jako Mesiáše v tom pravém slova smyslu, ale že očekávají politického Mesiáše.

„A my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi ten Svatý Boží.“ (J 6,69)

- Petrovo vyznání na konci šesté kapitoly, bezprostředně následující po Ježíšově eucharistické řeči, kde se zjevoval jako pravý chléb z nebe²²⁶ a mnozí učedníci ho kvůli tomu opustili.
- Opět se zde objevuje dvojice slov „uvěřili a poznali“. Oboje je neoddělitelné. Nepoznáme-li Ježíše, nevidíme-li ve svém životě Jeho skutky, těžko v Něho můžeme uvěřit.
- Petr vyznává, že Ježíš je „ten Svatý Boží“. Zde se nabízí zajímavá paralela s tím, co v synagoze křičí nečistý duch skrze posedlého člověka v Markově evangeliu: „Vím, kdo jsi. Jsi svatý Boží.“²²⁷

²²¹ Bezprostřední kontext tvoří Ježíšův zázrak nasycení pěti tisíc lidí z pěti chlebů a dvou ryb (J 6,9).

²²² Srov. J 6,15.

²²³ Mesiáše, který přichází vykoupit svůj lid (srov. Lk 1,68-69).

²²⁴ Srov. J 6,15.

²²⁵ Srov. J 8,1-2.

²²⁶ Srov. J 6,32-33.5.

²²⁷ Srov. Mk 1,24. Případně Mk 5,7, kde se v téže souvislosti objevuje titul „Ježíši, synu Boha nejvyššího“. Zlý duch prosí Ježíše, aby ho netrápil, dokonce ho zapřísahá „při Bohu“.

Ale mnozí ze zástupu v něj uvěřili a říkali: Až přijde Mesiáš, bude snad činit více znamení než on? (J 7,31)

- Opět vidíme počátek víry, k níž vedly Ježíšovy skutky.

Mnozí k němu (*k Ježíši*) přicházeli a říkali: „Jan sice neučinil žádné znamení, ale vše, co o něm řekl, je pravda.“ A mnoho lidí tam v Ježíše uvěřilo. (J 10, 41-42)

- Skrze Janovo svědectví o Ježíši a skrze to, co lidé viděli u Ježíše, přicházejí k víře v Něho.

Řekla mu: „Ano, Pane. Já jsem uvěřila, že ty jsi Mesiáš, Syn Boží, který má přijít na svět.“ (J 11,27)

- Zde jsme svědky vyznání Marty, když odpovídá na Ježíšovu otázku, jestli věří, že ten, kdo v Ježíše uvěří, neumře na věky. Ježíš se jí zde plněji dává poznat, právě v této situaci bolesti nad ztrátou bratra. Zjevuje se jí jako „vzkříšení a život“²²⁸ a ptá se jí krátce před tím, než jejího bratra vzkřísí z mrtvých, zda tomu věří. Snad přivádí její víru²²⁹ k větší zralosti.
- Ve výše uvedeném výroku z evangelia sice není explicitně obsažen moment „vidět a uvěřit“, nicméně v kontextu uzdravení Lazara, které se odehrává chvíli po Martině vyznání, jej můžeme najít. Skrze svědectví života Lazara v Ježíše uvěřilo mnoho lidí²³⁰. Farizeové se proto rozhodli kromě Ježíše zabít i Lazara²³¹.
- Spojení „vidět a uvěřit“ však nalézáme i v Ježíšově větě těsně předcházející vzkříšení Lazara, kdy Ježíš říká Martě, která se ho snaží varovat před otvíráním Lazarova hrobu: „Neřekl jsem ti, že uvidíš slávu Boží, budeš-li věřit?“²³² (J 11,40). A dále je také v Ježíšově následné modlitbě k Otci: „...aby uvěřili, že ty jsi mě poslal“²³³.

²²⁸ Srov. J 11,25.

²²⁹ Její velká víra v Ježíše se projevuje již v její úvodní větě, kterou pronáší, sotva Ježíše uvidí: „Pane, kdybys byl zde, nebyl by můj bratr umřel. Ale i tak vím, že začkoli požádáš Boha, Bůh ti dá.“ (J 11,21-22).

²³⁰ Mnozí z Židů, kteří přišli k Marii a viděli, co Ježíš učinil, uvěřili v něho. (J 11,45). Podobně zde: Velký zástup Židů se dověděl, že tam Ježíš je; a přišli nejen kvůli němu, ale také aby viděli Lazara, které vzkřísil z mrtvých. (J 12,9). Nebo zde: J 12,17-18.

²³¹ Srov. J 12,10.

²³² Vidět Boží slávu“ je však podmíněno vírou – tj. „budeš-li věřit“. Ježíš klade velký důraz na víru, jak to dokládají četné příklady evangelia i životních zkušeností. Oboje je sbírkou situací, kdy víra a spolehnutí se na Ježíše skutečně v našich životě dělá i zázraky. Věříme-li, vidíme slávu Boží – a tou je „živý člověk“, jeho spása, jeho život, požehnání a posvěcení. Je to sám Ježíš, kdo nás drží, kotva a světlo našeho života.

²³³ Srov. J 11,42.

„Kdo vidí mně, vidí Otce... Věřte mi, že já jsem v Otci a Otec ve mně; ne-li, věřte aspoň pro ty skutky! Amen, amen, pravím vám: Kdo věří ve mne, i on bude činit skutky, které já činím, a ještě větší, neboť já jdu k Otci.“ (J 14,9.11-12)

- Filip prosí Ježíše, aby jim ukázal Otce, že víc nepotřebují²³⁴. Ježíš mu však říká, že kdo viděl jeho, viděl i Otce, neboť Ježíš je v Otci a Otec v Ježíši. Prosí učedníky, aby věřili alespoň pro ty skutky, které viděli. Na jejich víru se dále pojí zaslíbení, že každý, kdo v Ježíše věří, bude konat skutky, které konal Ježíš, a ještě větší, neboť Ježíš odchází k Otci.
- Opět je tu spojení „věřit“ alespoň pro to, co bylo dříve „viděno“ (pro znamení, která učedníci již viděli Ježíše udělat).

A ten, který to viděl, vydal o tom svědectví, a jeho svědectví je pravdivé; on ví, že mluví pravdu, abyste i vy uvěřili. (J 19,35)

- Evangelista zdůrazňuje, že viděl, jak Ježíš umřel na kříži, že byl opravdu mrtvý, neboť viděl vojáka, který mu probodl kopím bok, z kterého vytekla krev a voda²³⁵. Viděl, a vydává svědectví pravdě, abychom i my uvěřili.

Potom vešel dovnitř i ten druhý učedník, který přišel k hrobu dřív; spatřil vše a uvěřil. (J 20,8)

- Jsme svědky scény po Ježíšově zmrtnýchvstání. Maria Magdalská spatřila odvalený kámen od hrobu a prázdný hrob²³⁶. Běžela proto oznámit Petrovi a Janovi, že někdo vzal Pána a odnesl ho²³⁷. Oba učedníci se tedy vydali k hrobu. Ten učedník, kterého Ježíš miloval²³⁸, vešel do hrobky až po Petrovi. Uviděl plátna, do kterých bylo zabaleno Ježíšovo tělo i šátek, kterým ovázali jeho hlavu. Když toto viděl, uvěřil.
- Milovaný učedník u hrobu „viděl a uvěřil“, ačkoli se s Ježíšem nesetkal, spatřil jen nepřímé důkazy jeho zmrtnýchvstání. Stačilo mu málo, aby uvěřil. Zatímco Marie stojí před hrobem a pláče²³⁹, učedníci se již vracejí domů²⁴⁰.

²³⁴ Srov. J 14,8.

²³⁵ Srov. J 19,34.

²³⁶ Srov. J 20,1-2.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Tamtéž.

²³⁹ Srov. J 20,11.

Téhož dne večer – prvního dne po sobotě – když byli učedníci ze strachu před Židy shromážděni za zavřenými dveřmi, přišel Ježíš, postavil se uprostřed nich a řekl: „Pokoj vám.“ Když to řekl, ukázal jim ruce a bok. Učedníci se zaradovali, když spatřili Pána.“ (J 20,19-20)

- Učedníci jsou zavření ve svém strachu, do kterého Ježíš přichází se svým pozdravením pokoje, který vnáší do jejich strachu. Bezpečným poznávacím znamením, že je to opravdu Pán, jsou jeho rány – ruce a bok. Viděli jeho rány, a uvěřili, že je to Pán.
- Jeden z učedníků, Tomáš, však s nimi nebyl. A když mu učedníci vše vyprávěli („Viděli jsme Pána“²⁴¹), nevěřil jim. Doslova říkal: „Dokud nevidím na jeho ruku stopy po hřebecích a dokud nevloží do nich svůj prst a svou ruku do rány v jeho boku, neuvěřím.“²⁴²

Tomáš mu odpověděl: „Můj Pán a můj Bůh.“ Ježíš mu řekl: „Že jsi mě viděl, věříš. Blahoslavení, kteří neviděli, a uvěřili.“ (J 20,28-29)

- Ježíš opět přichází tak jako v předchozím úryvku přes zavřené dveře s pozdravením pokoje. Ihned oslovuje Tomáše a říká mu přesně ta samá slova, která pronášel Tomáš²⁴³ – „Polož svůj prst sem, pohleď na mé ruce a vlož svou ruku do rány v mém boku.“ A dodává: „Nepochybuj a věř!“²⁴⁴.
- Tomáš v té chvíli, kdy vidí Pána a jeho rány, zapomíná, že do těch ran chtěl sahat, ale okamžitě vyznává: „Můj Pán a můj Bůh.“ Vyznává Ježíše jako Pána²⁴⁵ a svého Boha. Viděl, tedy uvěřil.

Ježíš jim řekl: „Přátelé, nemáte něco k jídlu?“ Odpověděli: „Nemáme.“ Řekl jim: „Hod'te síť na pravou stranu lodi, tam ryby najdete.“ Hodili síť a nemohli ji ani utáhnout pro množství ryb. Onen učedník, kterého Ježíš miloval, řekl Petrovi: „To je Pán!“ (J 21,5-7)

²⁴⁰ Srov. J 20, 10.

²⁴¹ Srov. J 20,25a.

²⁴² Srov. J 20,25b.

²⁴³ Bůh skutečně není „hluchý“ a bere vážně vše, co Mu nebo o Něm říkáme.

²⁴⁴ Srov. J 20,27.

²⁴⁵ Christologický titul Pán. Srov. J 20,2; J 21,7.

- Učedníci v noci lovili ryby, ale nic nechytili. Na úsvitu stál Ježíš na břehu, ale učedníci ho nepoznali. Ani vizuálně, dokonce ani po hlase. Nemohl být tak daleko, když slyšeli jeho otázku, zda nemají něco k jídlu. Nebylo to tedy ani tmou vnější (vždyť již svítalo) ani vzdáleností (jeho otázku dobře slyšeli a odpovídali). Zřejmě oslavený Ježíš skutečně není k poznání, je to velmi zajímavé, uvážíme-li, že učedníci strávili s Ježíšem tři roky, a pak ho po třech dnech, kdy ležel v hrobě, po zmrtvýchvstání nemohou poznat. A znovu vidíme, že i když Pána nepoznávají podle hlasu nebo obličeje nebo postavy, zcela jistě ho poznají podle jeho skutků. Nejprve ho rozpoznal učedník, který stál pod křížem a o kterém na několika místech Janova evangelia čteme, že byl velmi blízký Ježíšovu Srdci, že ho Ježíš miloval. Tedy i Ježíš měl přátele, skoro bychom z toho mohli vyvozovat, že jeho láska není uniformní, ke všem stejná.

Vidíme zde tedy, že „vidět“ či „spatřit“ je skutečně klíčové²⁴⁶ pro pochopení toho, kdo je Ježíš. Naše odpověď víry může přijít teprve když „uvidíme“, tedy zahlédneme, zažijeme a poznáme Boží moc v našem životě, která se projevuje skutky podobnými těm, o kterých čteme v evangeliu. Teprve pak můžeme dát Bohu odpověď, protože „víme, komu jsme uvěřili“²⁴⁷, setkali jsme se se světlem, kterým je Ježíš, a opravdu vědomě jsme ho přijali do svého života. Důležité je také nezapomínat na Boží skutky, které jsme již ve svém životě mohli třeba i v dávné minulosti zažít. Nerezignovat v dobách temnot, ale opásat se trpělivostí a vděčností, což je prý paměť srdce – nechtějme zapomenout na to, co pro nás Pán v životě již vykonal.

Víra jako přijetí světla je určitým specifickým Janova evangelia. Víra se stává lidskou odpovědí na zjevení živého a nepomíjejícího světla, které přišlo na svět v osobě Ježíše. Věřit znamená přijmout toto světlo – Ježíše, tedy uvěřit v něho. Plná víra však souvisí s Ježíšovým oslavením, s jeho vzkříšením. Teprve poté, při osobním setkání se Zmrtvýchvstalým se najednou určité skutečnosti projasní a učedníkům se otevírají oči²⁴⁸.

Reakce okolí na světlo přicházející v Ježíši je různá. Na mnoha místech Janova evangelia čteme, že lidé uvěřili, když viděli nebo slyšeli o znameních, která Ježíš konal.

²⁴⁶ A to ačkoli Ježíš říká Tomášovi: „Blahoslavení, kteří neviděli, a uvěřili.“ (J 20,29b).

²⁴⁷ Srov. 2 Tim 1,12a.

²⁴⁸ Srov. např. Lk 24,30-32.

Stejná znamení však např. farizeové vnímali naprosto opačně: víc a víc je utvrzovala v jejich postojích, tedy zatvrzovala proti Ježíši. Můžeme z toho tedy vyvodit, že záleží na postoji srdce každého člověka, zda se otevírá Kristu, zda hledá pravdu a dobro. Podle evangelia se zdá, že častěji snáze uvěří lidé „obyčejní“, jejichž mysl a srdce jsou však otevřené dokořán, než lidé teologicky vzdělaní. Vypadá to, jakoby se Bůh zjevoval nejraději lidem „malým“²⁴⁹, ze společenského hlediska bezvýznamným, chudým, pokorným. Vidíme to i na příkladu slepého muže (J 9), který byl pravděpodobně ve společnosti kvůli svému handicapu a jeho tradičnímu židovskému výkladu spíše ostrakizován podobně jako biblický Job. Můžeme však obdivovat jeho víru, kterou projevil již tím, když se vydal podle Ježíšova příkazu k rybníku Siloe.

²⁴⁹ Velebím tě, Otče, Pane nebes i země, že jsi tyto věci skryl před moudrými a rozumnými, a zjevil jsi je maličkým. Ano, Otče: tak se Ti zalíbilo.“ (Srov. Mt 11,25-26).

Závěr

Zápas světla a tmy, který se vlně Janovým evangeliem již od jeho počátku, je zápasem Ježíše a „vládce tohoto světa“. Světlem v Janově evangeliu se vždy myslí Ježíš. Janovská symbolika světla a tmy mluví o velkém zápasu Ježíše s temnotou (tedy se Zlým, s ďáblem), dokonáném na dřevě kříže pro naši spásu. V tomto smyslu je Ježíš světlem, které žádná moc temnoty nepohlčí. Tma se snaží stavět se proti světlu, ale nic proti němu nezmůže.

Světlo se také stává symbolem Ježíše, jeho oslňující tváře, svatosti a zároveň jeho blízkosti člověku. Dále můžeme vnímat světlo též jako symbol nového života, jehož zdrojem a dárce je Ježíš. Tyto dva termíny – světlo a život – nelze oddělovat, úzce spolu souvisí. Ježíš totiž přišel na svět jako světlo a zároveň přišel, abychom „měli život a měli ho v hojnosti“. On je Ten, který vstupuje do naší temnoty, pro kterého není „žádná tma dost temná, aby se nemohla stát světlem“, a dává nám život a světlo v plnosti. V Ježíši je život, který je světlem lidí.

Ježíš tedy přišel na svět, aby v každé temnotě rozsvítil své světlo. To je velmi nadějně poselství biblického textu o uzdravení muže slepého od narození (J 9), nad kterým jsme se v celé diplomové práci zamýšleli. Sledovali jsme zde jednotlivé etapy, kdy Ježíš postupně slepého muže uzdravoval ve všech rovinách jeho osobnosti. Skrze fyzické uzdravení ho Ježíš pomalu, krok za krokem osvěcuje i duchovně. Vede ho k plnému poznání Ježíše jako svého Pána – tedy již to není „ten člověk“ nebo „prorok“, ale je to Syn člověka, Pán, před kterým uzdravený vyznává „Věřím, Pane!“ a padá na kolena. Dokonce ještě před tímto christologickým vyznáním, pouze na základě činu, který pro něj Ježíš udělal, podává dříve slepý muž během výslechu u farizeů opakovaně svědectví o Ježíši. On, který v minulosti pravděpodobně jen sedal u cesty a žebrol, se náhle stává Ježíšovým obhájcem, jeho svědkem, který se ho statečně zastává a výborně argumentuje. Můžeme zde zahlédnout způsob vyučování v janovské škole. Toto evangelium se také čte vždy čtvrtou nedělí postní jako součást formace katechumenů.

Podobně jako jsme zde sledovali příběh uzdravení a osvětlení slepého od narození, tak i v našem životě nás Ježíš potkává či dokonce hledá na místech, kde se běžně každý den nacházíme. Právě tam se s námi chce setkat, uzdravit nás a vyvést nás z jakékoli temnoty do plného světla, to znamená do života s Ním. Kde je Ježíš, tam je světlo a život v plnosti. Ježíšovy skutky se stávají pramenem víry, několikanásobným požehnáním – uzdravením celého člověka, v rovině fyzické i duchovní. Když totiž

doopravdy zažijeme Boží uzdravující a osvětlující moc, nemůžeme zůstat lhotejní: podobně jako uzdravený slepý voláme „Věřím, Pane!“, a padáme na kolena. Toužíme-li mu odpovědět a vstoupit s ním do dialogu, naší odpovědí je víra. Právě vírou přijímáme Ježíše – světlo světa - jako světlo také do svého vlastního života.

Jsem si vědoma toho, že Janovo evangelium nikdy nelze vyčerpát v jedné diplomové práci, a to ani jednu jedinou, devátou kapitolu. Pokouším se ve své práci pouze o sondu do janovské problematiky světla a tmy vztahující se k uzdravení muže slepého od narození. Mnoho nápadů a vyhledaných věcí jsem nakonec již do své práce z časových i tematických důvodů nemohla použít.

V průběhu psaní diplomové práce jsem se sama sebe ptala, jak může psát o světle světa člověk, který je sám plný zmatku a tmy, a to už ze své podstaty, z lidství zasaženého a pokřiveného hříchem z ráje i hříchy osobními. Snad by se to dalo vyjádřit pojmem „necítila jsem se hodna“ psát o světle světa. Nebylo to tak celou dobu, spíše jen na začátku, asi než jsem se do práce ponořila a zvykla si, že prostě člověk může a dokonce „musí“ psát i o věcech svatých, kterých prostě ze své lidské přirozenosti není hoden.

Dívejme se vždy jen na Ježíše. Pak se nenecháme zmást tmou, zosobněnou „vládcem tohoto světa“. Víme přece, že nic nás nedokáže odloučit od lásky Boží, ani andělé ani mocnosti, ani výšiny ani hlubiny. Nic.

„Jsem jist, že ani smrt ani život, ani andělé ani mocnosti, ani přítomnost ani budoucnost, ani žádná moc, ani výšiny ani hlubiny, ani co jiného v celém tvorstvu nedokáže nás odloučit od lásky Boží, která je v Kristu Ježíši, našem Pánu. (Řím 8,38)

Seznam použitých zkratk

Ef = Efezským

Ex = 2. Mojžíšova, Exodus

Flp = Filipským

FSSPX = Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii X. (Kněžské bratrstvo svatého Pia X.)

Gn = Genesis

Iz = Izaiáš

J = Janovo evangelium

Jb = Job

KKC = Katechismus katolické církve

Lk = Lukášovo evangelium

Mal = Malachiáš

Mk = Marek

Mt = Matouš

Sk = Skutky apoštolů

Zj = Zjevení

Ž = Žalm

1 Jan = První list Janův

Seznam literatury

BIBLE. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad, Stuttgart: Ekumenická rada církví v ČSR, 1984.

BIBLE. Český studijní překlad, Praha: KMS, 2009.

FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Jana. Porozumět Božímu slovu, Praha: Paulínky, 2014.

JERUZALÉMSKÁ BIBLE. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

MOLONEY Francis J.: Sacra Pagina. Evangelium podle Jana, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

NESTLE-ALAND: Řecko-český Nový zákon. Slovník novozákonní řečtiny. Praha: Česká biblická společnost, 2011.

NOVÝ ZÁKON. Text užívaný v českých liturgických knihách, přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě, Praha: Česká liturgická komise, 1989.

OPATRŇY Dominik: Ježíš – světlo slepých. Význam Jan 9 ve čtvrtém evangeliu [2014-04-28]. <theses.cz/id/ru6o1i/OPATRNY_-_disertacni_prace.pdf>.

PAPEŽ FRANTIŠEK: Evangelii gaudium. Radost evangelia. Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě, Praha: Paulínky, 2014.

PAPEŽ FRANTIŠEK: Lumen fidei. Světlo víry. Encyklika, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.

PORSCH Felix: Evangelium sv. Jana. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 4, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

SCHNACKENBURG Rudolf: Das Johannesevangelium. Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament. 2. Teil, Herder Freiburg im Breisgau: 1977.

VÝKLAD BIBLE V CÍRKVI. Dokument Papežské biblické komise, Kostelní Vydří:
Karmelitánské nakladatelství, 2007.